

# **Mangelspørsmålet ved kjøp av aksjer**

Kandidatnummer: 616

Leveringsfrist: 25.04.2008

Til sammen 15514 ord

24.04.2008

# Innholdsfortegnelse

<b><u>1</u></b>	<b><u>FORORD</u></b>	<b><u>1</u></b>
<b><u>2</u></b>	<b><u>INNLEDNING</u></b>	<b><u>1</u></b>
<b><u>3</u></b>	<b><u>PROBLEMSTILLING</u></b>	<b><u>3</u></b>
<b><u>4</u></b>	<b><u>OMFANGET AV SELGERS MANGELSANSVAR VED AKSJESALG</u></b>	<b><u>4</u></b>
4.1	Innledende bemerkninger	4
4.2	Grunnleggende begreper	5
4.2.1	Begrepet virksomhetsoverdragelse	5
4.2.2	Salg av innmat kontra virksomhetsoverdragelse	6
<b><u>5</u></b>	<b><u>OMSTENDIGHETENE RUNDT AVTALER OM AKSJESALG</u></b>	<b><u>8</u></b>
5.1	Innledende bemerkninger	8
5.2	Avtalekompleksitet	8
5.3	”Due dilligence”	9
<b><u>6</u></b>	<b><u>RETTSKILDEGRUNNLAG</u></b>	<b><u>9</u></b>
6.1	Innledende bemerkninger	9
6.2	Kjøpslovens regler	10
6.2.1	Lovens anvendelsesområde	10
6.2.2	Kjøpslovens deklatoriske karakter	11
6.2.3	Handelsbruk	11

<b><u>7</u></b>	<b><u>OMFANGET AV SELGERS MANGELSANSVAR SLIK DET FREMGÅR AV KJØPSLOVEN</u></b>	<b><u>12</u></b>
7.1	Mangelsbedømmelsens utgangspunkt	12
7.2	Opplysningsrisiko	12
7.3	Aksjekjøp eller virksomhetsoverdragelse?	13
7.4	Alternative rettsgrunnlag i kjøpsloven	14
7.5	Innfortolkning av "som-den-er"-forbehold i salgsavtalen?	15
<b><u>8</u></b>	<b><u>RETTSPRAKSIS MED BETYDNING FOR MANGELSANSVARETS OMFANG</u></b>	<b><u>16</u></b>
8.1	Innledende bemerkninger	16
8.2	Rt. 1928 s. 1057 (Bergverksdommen)	16
8.3	Rt. 1936 s. 529 (Hussopp-dommen)	17
8.4	Rt. 2002 s. 1110 (Bodum-dommen)	18
8.4.1	Flere selgere – samlet eller individuell vurdering?	20
<b><u>9</u></b>	<b><u>KJØPSLOVEN KONTRA ALMINNELIGE KONTRAKTSRETTLIGE PRINSIPPER</u></b>	<b><u>20</u></b>
9.1	Innledende bemerkninger	20
9.2	Rt. 1999 s. 408	21
<b><u>10</u></b>	<b><u>AVTALEVILKÅRENE FORHOLD TIL MANGELSANSVARET</u></b>	<b><u>23</u></b>
10.1	Innledende bemerkninger	23
10.2	Forhandlingsprosessen og avtaleinnhold	23

<b>10.3</b>	<b>Avtalens ordlyd og typiske avtalevilkår med betydning for mangelsansvaret</b>	<b>24</b>
10.3.1	Innledende bemerkninger	24
10.3.2	I hvilken grad kan partene avtale seg bort fra kjøpsloven?	25
10.3.3	Garantikatalogens innvirkning på mangelsansvaret	25
<b>10.4</b>	<b>Ulike verdsettelsesprinsipper: Substansverdi og avkastningsverdi</b>	<b>27</b>
<b>10.5</b>	<b>”Cut-off”-klausuler og ”merger”-klausuler</b>	<b>28</b>
<b>11</b>	<b><u>GRENSEDRAKNINGEN MELLOM VIRKSOMHETSOVERDRAGELSE OG ”SIMPELT” AKSJESALG</u></b>	<b>28</b>
<b>11.1</b>	<b>Innledende bemerkninger</b>	<b>28</b>
<b>11.2</b>	<b>Andel aksjer som overføres</b>	<b>29</b>
<b>11.3</b>	<b>Kjøpers formål med aksjekjøpet</b>	<b>31</b>
<b>11.4</b>	<b>Selgers forhold</b>	<b>31</b>
<b>11.5</b>	<b>Vederlagets størrelse</b>	<b>32</b>
<b>11.6</b>	<b>Oppsummering</b>	<b>32</b>
<b>12</b>	<b><u>OPPLYSNINGSPLIKTEN OG UNDERSØKELSESPLIKTENS BETYDNING FOR MANGELSANSVARETS OMFANG</u></b>	<b>33</b>
<b>12.1</b>	<b>Innledende bemerkninger</b>	<b>33</b>
<b>12.2</b>	<b>Kjøpers undersøkelsesplikt</b>	<b>34</b>
12.2.1	Generelt om undersøkelsesplikten ved aksjesalg	34
12.2.2	Kjøpslovens hovedregel	34
12.2.3	Pliktbegrepet	36
12.2.4	Bodum-dommen og undersøkelsesplikten	36
12.2.5	Forhold på selgers side som modifierer undersøkelsesplikten	39
12.2.6	Faktiske omstendigheter med betydning for undersøkelsesplikten	41
12.2.7	Garantikatalogen og undersøkelsesplikten	45

12.2.8	Oppsummering	48
<b>12.3</b>	<b>Selgers opplysningsplikt</b>	<b>48</b>
<b><u>13</u></b>	<b><u>AVSLUTTENDE BEMERKNINGER</u></b>	<b><u>51</u></b>
<b><u>15</u></b>	<b><u>LITTERATURREGISTER</u></b>	<b><u>52</u></b>
<b>15.1</b>	<b>Merknad til kildebruk</b>	<b>52</b>
<b>15.2</b>	<b>Lov- og forarbeidsregister</b>	<b>52</b>
<b>15.3</b>	<b>Domsregister</b>	<b>52</b>
<b>15.4</b>	<b>Bøker</b>	<b>53</b>
<b>15.5</b>	<b>Artikler</b>	<b>53</b>

## **1 Forord**

Ved valg av emne så jeg etter en mulighet til å kombinere det som interesserte meg mest rent juridisk under studiet med det jeg håper å arbeide med i fremtiden. Det var først under tredje avdeling, da jeg leste obligasjonsrett, at jeg virkelig fant et emne hvis struktur, rettskildesituasjon og praktiske natur tiltalte meg så mye at jeg kunne tenke meg å fordype meg videre også etter studiet. Jeg fant senere ut at også selskapsretten var interessant, og da spesielt de rettsspørsmål med relevans for aksjeselskapene. Her fant jeg emner som fremsto som virkelighetsnære, i motsetning til så mye ellers på studiet (forvaltningsrett og lignende i særdeleshet). Rettslige problemstillinger knyttet til overdragelse av aksjer og virksomhetsoverdragelse virket ytterligere forlokkende, så da tiden kom for å velge emne sto mangelsspørsmålene omkring aksjesalg frem som en interessant utfordring.

## **2 Innledning**

Det er først nødvendig å gi en kort introduksjon til problemkomplekset oppgaven omhandler. Derneft vil jeg konkretisere problemstillingen. Det er nødvendig å foreta visse avgrensninger underveis.

En virksomhet kan organiseres på ulike måter, avhengig av hva formålet med driften er, omfanget av virksomheten, skattehensyn og lignende. De vanligste organisasjonsformene er aksjeselskap, allmennaksjeselskap, ansvarlig selskap og kommandittselskap. I det vesentlige er ansvarsformen avgjørende for valg av selskapsform. I ansvarlige selskaper gjelder et ubegrenset, direkte og personlige ansvar, jfr. lov om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper 21. juni nr. 83 1985 § 1-1. For aksjeselskaper og

allmennaksjeselskaper gjelder et indirekte, upersonlig ansvar begrenset oppad til hver parts innskutte beløp, jfr. lov om aksjeselskaper 13. juni nr. 44 1997 (aksjeloven) §§ 1-1 og 1-2 og lov om allmennaksjeselskaper 13. juni nr. 45 1997 (allmennaksjeloven) §§ 1-1 og 1-2.

Det typiske for selskapene er at deltakerne er eiere, og at de dermed har de beføyelser vi vanligvis forbinder med eierskap, det vil blant annet si retten til å råde over selskapsandelen som formuerettighet.<sup>1</sup> I denne sammenheng er det sentrale at selskapsandelene kan være omsettelige. Et stort antall rettsregler regulerer overdragelse av selskapsandeler. Det finnes i aksjeloven, allmennaksjeloven og selskapsloven regler som regulerer forkjøpsretter, utarbeidelse av andelsdokumenter, identitetsregler og så videre. Hovedregelen er at andeler i ansvarlige selskaper ikke er omsettelige, jfr. selskapsloven § 2-28. Andeler i allmennaksjeselskaper er etter selskapsrettens tradisjonelle hovedprinsipp fritt omsettelige, jfr. allmennaksjeloven 4-15(1).<sup>2</sup> Prinsippet om fri omsettelighet er ikke lenger hovedregelen for aksjeselskaper, jfr. aksjeloven § 4-15(2). Det følger av denne bestemmelsen at erverv av aksjer er betinget av samtykke fra selskapet med mindre det er fastsatt i vedtektene at samtykke ikke er nødvendig. Rettslige problemer som oppstår i forbindelse med adgangen til å omsette selskapsandeler vil ikke behandles i det videre. Det faller utenfor oppgaven å behandle rettsstillingen for omsetning av andeler i de ansvarlige selskaper og kommandittselskaper.

Aksjer i allmennaksjeselskaper vil ofte være børsnoterte. I den sammenheng stilles det strenge krav til fri omsettelighet, jfr. lov om børsvirksomhet m.m. av 17. nov. nr. 80 2000 § 4-3 og børsforeskriften<sup>3</sup> §§ 2-1 og 2-4. Jeg avgrenser oppgaven mot transaksjoner over børs. Transaksjonen foregår her uten at partene har kontakt med hverandre, og mangelspørsmålet slik det forstas i kontraktsretten blir i liten grad aktuelt. En viss overføringsverdi kan dog tenkes. I det videre vil jeg bruke begrepet "aksjeselskap" som fellesbetegnelse på aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, og begrepet "aksje" på en andel i slike selskaper.

---

<sup>1</sup> Woxholt, 2004 s. 25

<sup>2</sup> Woxholt, 2004 s. 202

<sup>3</sup> Forskrift om regulerte markeder (børsforeskriften) FOR-2007-06-29-875

En aksje er i denne oppgavens sammenheng en omsettelig formuesrettighet. Rent formelt eies den underliggende virksomheten av selskapet, som er en et selvstendig rettssubjekt<sup>4</sup>, slik at aksjen representerer et indirekte eierskap. Aksjen kan som formuerettighet overdras til en annen fysisk eller juridisk person ved avtale. Denne avtalen kan i omfang variere fra det svært utførlige til det helt basale. Er avtalen svært omfattende vil bakgrunnsretten i liten grad "slippe til", men ved enklere avtaler blir det aktuelt å vurdere blant annet mangelsansvar ved salg av aksjer etter deklarasjonslov, rettspraksis o.s.v.. Fokuset i denne oppgaven vil naturlig ligge på de transaksjoner som åpner for bruk av bakgrunnsretten for å klarlegge partenes rettigheter og plikter.

### 3 Problemstilling

Aksjene har en "splittet personlighet". De er på samme tid et verdipapir og en eierandel i virksomheten selskapet eier. Den særlig naturen til transaksjoner av aksjer skaper et interessant problem når aksjen overføres fra en eier til en annen. Sett at person A overfører mesteparten av aksjene han eier i selskap B til person C, vel vitende om at den viktigste eiendelen i selskapet, for eksempel et skip, har mistet sin verdi, men uten å opplyse C om forholdet. Egenskapene til selve aksjen C mottar vil presumptivt være i orden, men han vil finne at verdien på selskapet han nå eier en andel i er sterkt forringet. Kjøpslovens "løsøre-orienterte" regler retter seg direkte mot aksjens egenskaper, men står C uten rett til å kreve erstatning for det tapet han lider som følge av svakheten ved virksomheten?

Problemstillingen for denne oppgaven blir da:

---

<sup>4</sup> At selskapene er selvstendige juridiske personer følger for aksjeselskapene av sikker, ulovestet rett, bekreftet og forutsatt i en rekke høyesterettsdommer, jfr. Woxhold, 2004 s. 86. Dette innebærer blant annet at et aksjeselskap kan kjøpe aksjer i andre selskaper



*"Gitt aksjesalgenes særlige transaksjonsnatur; hvordan og i hvilken utstrekning kommer kjøpsrettens mangelsregler til anvendelse?"*

Spørsmålet kan også formuleres på flere måter. Man kan låne begreper fra verdipapirretten, og se problemet som et spørsmål om selger hefter for et veritasansvar eller et bonitasansvar, jfr. lov om gjeldsbrev av 17. februar. nr. 1 1939 (gjeldsbrevloven) §§ 9 og 10. Hefter selger for veritas er selgers ansvar begrenset til at aksjen "er til", det vil si at dens pålydende egenskaper faktisk er til stede. Disse egenskapene er av liten relevans for problemstillingen, og vil behandles rent overfladisk. Har han et bonitasansvar vil ha være ansvarlig for aksjens "godhet", som også tenkelig kan omfattes tilstanden til virksomheten.<sup>5</sup> Alternativt kan problemstillingen rubriseres som et spørsmål om hva som er avtalens reelle objekt; aksjen eller selskapet. Disse innfallsvinklene vil vises til underveis. Det mest naturlige og praktiske er å holde fokus på kjøpslovens anvendelsesområde og applikasjon, supplert med rettspraksis, teori og reelle hensyn.

På grunn av oppgavens omfang er det nødvendig å gjøre en del avgrensninger. Jeg vil ikke behandle spørsmålet om hvordan de ulike mangelsbeføyelsene gjør seg gjeldende, ei heller om ugyldighetsreglene i avtaleloven kan anvendes. Kjøpers inntreden i eksisterende arbeidsavtaler er et praktisk viktig spørsmål, men faller utenfor oppgaven.

## **4 Omfanget av selgers mangelsansvar ved aksjesalg**

### **4.1 Innledende bemerkninger**

Som nevnt foran er aksjer formuesrettigheter som i stor grad kan avhendes. En aksje er på samme tid et verdipapir og et eierbevis i selskapet som har utstedt aksjen. Noen selskaper

---

<sup>5</sup> Gjeldsbrevloven regulerer gjeldsbrev (ihendehaver- og omsetningsgjeldsbrev). Den går foran kjøpsloven på grunn av lex specialis for gjeldsbrevs vedkommende, men kommer ikke direkte til anvendelse på aksjer (selv om begge er verdipapir)

har kun én aksjonær, andre selskaper har et utall aksjonærer (disse er dog som regel børsnoterte). Selgerne kan selge aksjene hver for seg, eller de kan koordinere salget. Kjøper kan være én person, fysisk eller juridisk, eller flere personer som samarbeider. I det videre er det av liten betydning om kjøper er én person eller flere, men det kan oppstå uklarhet ved flere selgere som samarbeider om salg, jfr. punkt 8.4.1.

## 4.2 Grunnleggende begreper

### 4.2.1 Begrepet virksomhetsoverdragelse

Kjøper mottar i transaksjonen et visst antall aksjer. Holdes dette antallet aksjer opp mot det totale antall aksjer i selskapet kommer man frem til den prosentvise andel av selskapet kjøper eier. Dette har senere betydning for omfanget av mangelsansvaret, jfr. punkt 11.2. Innledningsvis er det tilstrekkelig å påpeke at visse aksjesalg gir kjøper (som godt kan være et aksjeselskap) en så sentral i aksjeselskapets virksomhet at det er naturlig å omtale salget som en virksomhetsoverdragelse. Dette begrepet er ikke legaldefinert, og heller ikke klart definert i teorien.

Hva utgjør så en "virksomhet"? En virksomhet er en foretningmessig drift sammensatt av en rekke ulike formuesobjekter. Typiske eksempler er produksjonsmidler, varelager, faste eiendommer, krav mot tredjemenn, rettigheter av ulike slag, kunderegister o.s.v.<sup>6</sup>

Overdragelse av andel i virksomhet, aksjesalg, kan foregå på flere måter, for eksempel gjennom tvangssalg og selskapsrettslige transaksjoner som emisjon, fusjon og fisjon.<sup>7</sup> For denne oppgavens anliggende er det tilstrekkelig å holde seg til de frivillige eierskifter der selger overfører aksjer mot en pris som på et eller annet nivå reflekterer virksomhetenes underliggende verdi.<sup>8</sup>

Det er uten videre klart at en full overtakelse av aksjene i et selskap, og dermed stemmerrettighetene i dets organer, er en virksomhetsoverdragelse. Det er også klart at ved

---

<sup>6</sup> Eriksrud, 1996 s. 1

<sup>7</sup> Buskerud Christoffersen, 2004 s. 375

<sup>8</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 20

kjøp av en minioritetspost, det vil si kjøp av under halvparten av aksjene, er det mindre naturlig med en slik betegnelse. Kjøper har da i utgangspunktet ikke alene kontroll over selskapet på grunn av kravet i aksjeloven § 5-17 første ledd annet punktum, som krever at aksjonæren har mer enn halvparten av de stemmeberettigede aksjer for å utøve kontroll i selskapets generalforsamling.<sup>9</sup> Begrepet blir undertiden definert som overtakelse av majoritetspost, men dette er som skal vises ikke dekkende. Mest treffende er det nok å se på begrepet virksomhetsoverdragelse som resultatet av en tolkningsprosess som ser på avtalen, omstendighetene og bakgrunnsretten under ett og kommer til at selger i realiteten ikke bare har solgt aksjene, men også den underliggende virksomheten. Dette vil forklares inngående utover i oppgaven, poenget her er å påpeke at virksomhetsoverdragelse ikke er noe entydig begrep som ikke bør defineres så enkelt som at en viss andel av aksjene i et selskap er overdratt. Det bemerkes at begrepet *foretakskjøp* som undertiden brukes i teorien i det vesentlig er sammenfallende med virksomhetsoverdragelse.<sup>10</sup>

#### 4.2.2 Salg av innmat kontra virksomhetsoverdragelse

Dersom en selger ønsker å overdra virksomheten sin til en annen kan det gjøres på to måter. Den ene er ved salg av aksjene, beskrevet ovenfor, og den andre er salg av *innmat*. Innmaten i et selskapet er alle dets verdier, som maskiner, fast eiendom og annet. Disse står et selskap i utgangspunktet fritt til å selge. Overdras hele innmaten vil selskapet være mer eller mindre verdiløst, og vil normalt oppløses. Den rettslig relevante forskjellen fra aksjesalg er at her selges kun eiendelene *i seg selv*, ikke som del av en virksomhet. Da følges i utgangspunkt de relevante regler som gjelder for hver enkelt bestanddel i formueskomplekset direkte, slik at fast eiendom følger avhendingsloven<sup>11</sup>, gjeldsbrev følger gjeldsbrevloven, løsøre følger kjøpsloven og så videre<sup>12</sup>. Mangelsreglene varierer altså etter hva slags formuesobjekt det er snakk om. Selger har vanligvis ingen forventninger til at han overtar en virksomhet, han er med andre ord klar over at han bare

---

<sup>9</sup> Visse spesielt viktige avgjørelser krever kvalifisert flertall, 2/3, som for eksempel vedtektsendringer, jfr. aksjeloven § 5-18

<sup>10</sup> Mikalsen, 1991 s. 618

<sup>11</sup> Lov om avhending av fast eiendom av 3. juli nr. 93 1992 (avhendingsloven)

<sup>12</sup> Mikalsen, 1991 s. 623

mottar en eiendel som har inngått i en virksomhet. Ved virksomhetsoverdragelse er kjøpers interesse derimot knyttet til "den økonomiske aktivitet som formueskomplekset er grunnlag for" <sup>13</sup>, med andre ord den *økonomiske* funksjonen av tingene, i motsetning til tingenes faktiske funksjon.

Det kan tenkes en annen løsning i de tilfeller hvor *hele* (eller mesteparten av) innmaten selges *under ett*. Buskerud <sup>14</sup> hevder da at hele innmaten bør gå under kjøpslovens regler, jfr. lovens § 1, altså som "ett foretak" og ikke under de respektive særlover. Synspunktet har mye for seg i de tilfeller der det er virksomhetene som forretningsenhet som er ervervet. Løsningen er antagelig teknisk korrekt, men det er usikkert om dette vil føre til noen reell forskjell, da reglene i for eksempel kjøpsloven og avhendingsloven er tildels sammenfallende og uansett bygget over samme lest. Dessuten vil det for eksempel være nærliggende å trekke veksler på avhendingslovens regler ved anvendelse av kjøpsloven på fast eiendom, som det åpnes for i kjøpslovens forarbeider. Fra annet hold i teorien <sup>15</sup> hevdes det at det riktige må være å prinsipielt ta utgangspunkt i kjøpsloven, men at mangelbedømmelsen for de enkelte formuesgjenstander bør følge de respektive særlover, men dette fremstår som en rettskildemessig tvilsom løsning. Det er noe usikkert hva rettsstillingen er ved salg av innmat.

Til slutt må det understrekes at partene vanligvis ikke er motivert av de kjøpsrettslige konsekvenser, men heller skatterettslige og arbeidsrettslige hensyn. Ved innmatsalg vil kjøper heller ikke overta gjelden selskapet eventuelt måtte ha, men mindre han selv påtar seg ansvar etter reglene om gjeldsovertakelse <sup>16</sup>. Salg av innmat er formelt ikke aksjesalg, og vil ikke behandles i det videre, men det er verdt å merke seg at mangelsvurderingen generelt vil bli strengere ved virksomhetsoverdragelse enn ved innmatssalg. Skal man fastslå en mangel ved virksomheten vil hvert formuesobjekt vurderes opp mot den totale virksomhet, og da vil bagatellmessige mangler lett være uten rettsvirkning. Dette siste taler

---

<sup>13</sup> Mikalsen/Mestad, 1991 s. 624

<sup>14</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 25

<sup>15</sup> Eriksrud, 1996 s.2

<sup>16</sup> Eriksrud, 1996 s. 3

også for at spørsmålet om innmaten går under kjøpsloven som ett foretak eller om den enkelte bestanddel må vurderes separat etter særlovene, er av mindre betydning.

Helhetstenkningen fører også til at selger kan fremsette motkrav som ledd i en mangelsvurdering, ved at han kan kreve at en uventet merverdi for kjøper må veies mot oppståtte mangler ved formuesgjenstandene.<sup>17</sup> Momentene som gjør seg gjeldende vil i betraktelig utstrekning også gjelder der innmatssalg tar form av virksomhetsoverdragelse.

## **5 Omstendighetene rundt avtaler om aksjesalg**

### **5.1 Innledende bemerkninger**

Jeg vil nå forsøke å si noe om hvordan de særegne omstendigheter rundt omsetning av aksjer kan føre fremt til avtaleregulering med betydning for mangelsansvaret. Senere vil jeg gå inn på hvordan avtalereguleringen faktisk gir seg utslag for omfanget av selgers ansvar.

### **5.2 Avtalekompleksitet**

Omstendighetene rundt inngåelse av avtale om aksjesalg er sterkt uensartede. De varierer avhengig av en rekke faktorer, så som tid, partenes profesjonalitet og partenes formål med transaksjonen. Er det snakk om kjøp av en mindre aksjepost i investeringsøyemed kan partene inngå de mest rudimentære avtaler. Er det derimot snakk om en klar virksomhetsoverdragelse av et stort og komplisert selskap, vil forhandlingsprosessen typisk være langvarig og intens, og avtalen tilsvarende omfattende. Partene vil her ha et sterkt ønske om å redusere risikoen ved overtakelse i størst mulig grad. Mellom disse ytterpunktene finner vi et utall mellomformer, som i varierende grad nødvendiggjør avtaletolkning i lys av bakgrunnsretten for å klarlegge mangelsansvaret. Siktemålet videre er å forsøke å si noe hvilke forhold i avtalen som vanligvis påvirker en slik vurdering, og hvordan disse skal tolkes.

---

<sup>17</sup> Eriksrud, 1996 s. 3

### 5.3 "Due dilligence"

"Due dilligence" (norsk: tilbørlig aktsomhet) er en formalisert prosess der selger overlater en del dokumenter til kjøper slik at han kan gjennomgå dem og foreta en aktsom undersøkelse av selskapet før avtalen inngås. Til dette arbeidet brukes ofte eksterne representanter. Man bruker gjerne et advokatfirma på de rettslige spørsmål, en revisor til å gå gjennom regnskaper og budsjetter og tekniske konsulenter til å gjennom de tekniske og kommersielle aspekter. Dette er viktig for kjøpers investorer dersom kjøper selv er et aksjeselskap. Det nærmere innhold varierer avhengig av bransje og grad av profesjonalitet, men prosessen er såpass vanlig ved større virksomhetsoverdragelser at jeg vil forsøke å si noe om hva slags følger "due dilligence" kan ha for mangelsansvaret der dette er aktuelt.<sup>18</sup>

Bruken av "due dilligence" og også andre angloamerikanske modeller er på vei inn i norsk rett og kan skape en del usikkerhet. Det kan også påpekes at formaliserte prosesser som denne kan være unødvendig fordi man etter norsk rett kan avpasse innsatsen etter det som er kommersielt hensiktsmessig, fordi bakgrunnsretten, jfr. Rt. 2002 s. 1110, ved virksomhetsoverdragelse "vil det ligge visse grunnleggende forutsetninger i bunnen som kjøper må kunne påberope seg".<sup>19</sup> Resultatet av omfattende bruk av "due dilligence" kan være unødvendige kostnader for kontraktspartene (men god forretning for advokatfirmaene og revisorene).

## 6 Rettskildegrunnlag

### 6.1 Innledende bemerkninger

Til nå har jeg bare antydnet at mangelsansvaret ved salg av aksjer kan å et særlig innhold på grunn av aksjesalgenes særlige transaksjonsnatur. I det videre vil jeg presentere det rettskildemessige grunnlaget for dette forholdet.

---

<sup>18</sup> Særlig i forbindelse med garantiansvar, punkt 10.3.3 og undersøkelsesplikt, punkt 12.2.

<sup>19</sup> Hagstrøm i Juristen nr. 1 2007

## 6.2 Kjøpslovens regler

### 6.2.1 Lovens anvendelsesområde

Kjøpslovens anvendelsesområde følger av lovens § 1(1): "Kjøpsloven gjelder for kjøp for så vidt annet ikke er fastsatt i lov. For forbrukerkjøp gjelder forbrukerkjøpsloven". Lovens utgangspunkt er altså at kjøpsloven får anvendelse på alle kjøp. Forbrukerkjøp, d.v.s. transaksjoner mellom næringsdrivende og "fysisk person som ikke hovedsaklig handler som ledd i næringsvirksomhet", jfr. lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven) 21. juni nr. 34 2002 § 1(3), holdes utenfor drøftelsen i det videre. Partene er vanligvis næringsdrivende, så forbrukerkjøp av aksjer utenfor børs er av liten praktisk interesse.

I teorien uttales det at kjøpslovens anvendelse på aksjesalg er "uomtvistet".<sup>20</sup> Dette fremgår bl.a. av kjøpslovens § 80, som eksplisitt retter seg mot aksjer (paragrafen regulerer uforfalt utbytte før overdragelsestidspunktet). Det samme følger også av kjøpsloven § 5(3) alternativ d, som fastslår at lovens særregler for internasjonalt kjøp ikke får anvendelse for "kjøp av verdipapirer, penger, fordringer eller rettigheter". Forarbeidene til kjøpsloven forutsetter også at kjøpsloven kommer til anvendelse, jfr. bl.a. kjøpslovsproposisjonen (Ot. prp. nr. 80 1986-1987).

Det er etter dette klart at i alle tilfeller vil *aksjens egenskaper* være gjenstand for mangelsansvar. Dette er de formelle feil ved selve aksjen,<sup>21</sup> slik som forkjøpsrettigheter, ikke innbetalt aksjeinnskudd, feil klasse på aksjene, rettsmangler (jfr. kjøpsloven § 41) og så videre. Mangelsspørsmål som oppstår i denne forbindelse vil inngå i den bredere vurdering som må foretas med hensyn til mangler ved virksomhetsoverdragelse. De er med andre ord ikke vesensforskjellig fra andre aktuelle mangler, så jeg vil derfor ikke behandle disse særskilt. Det er heller ikke spesielt vanlig at mangler i dette henseende fører til store problemer i praksis, man snakker her om mangler som lettere kan defineres og hvor rettsfølgene er lettere å forutsi.

---

<sup>20</sup> Christoffersen Buskerud, 2005 s. 3

<sup>21</sup> Hagstrøm, 2003 s. 126

### 6.2.2 Kjøpslovens deklarasjonens karakter

Av lovens formulering i § 3(1), "Bestemmelsene gjelder så ikke for så vidt annet følger av avtalen", følger det at kjøpsloven er deklarasjon. Dette innebærer at kjøpsloven viker tilbake for avtale inngått mellom partene. Dersom partene avtaler egne, avvikende vilkår vil disse ved motstrid gå foran kjøpslovens system. Merk dog at selv om kjøpsloven ikke direkte får anvendelse, vil avtalens vilkår ved tvilsspørsmål vanligvis tolkes i lys av kjøpslovens regler. Det står partene fritt å avtale seg helt bort fra kjøpsloven, men da vil allikevel de alminnelige kontraktsrettslige grunnsetninger som kjøpsloven er utslag av kunne komme til anvendelse. På denne måten vil de kjøpsrettslige mangelsregler direkte eller indirekte ha betydning for omfanget av mangelsansvaret ved aksesalg.

Særlover kan også få betydning for fastleggingen av selgers mangelsansvar i de tilfeller hvor salg av virksomhetens sentrale eiendeler ville vært regulert av et annet regelsett.<sup>22</sup> Eksempelvis kan avhendingsloven få betydning for salg av aksjer i et selskap der en fast eiendom er sentral. De fleste av disse lovene er imidlertid bygget over samme last som kjøpsloven, så det er vanskelig å se at dette vil være særlig viktig i praksis.

### 6.2.3 Handelsbruk

Videre følger det av § 3 første ledd at loven også viker tilbake for "handelsbruk og eller annen sedvane som må anses bindende for partene". Spørsmålet blir om det finnes handelsbruk i forbindelse med denne transaksjonstypen av en slik karakter at den setter kjøpslovens regler til side. Sannsynligvis vil sjelden kunne si at "handelsbruk" foreligger i tilstrekkelig grad. Avtalene er i stor grad uensartede, og i liten grad opphav til sedvanedannende kontraktsregulering. Problemene som oppstår er snarere en følge av nettopp manglende uniform kontraktsregulering. Mikalsen uttrykker at det til tross for mangel på lovregler i praksis har "...dannet seg nokså faste normer for hvordan avviksspørsmålet reguleres"<sup>23</sup>, "...men neppe så entydig at kjøpslovens regler kan settes til side etter kjøpslovens § 3."

---

<sup>22</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 23

<sup>23</sup> Mikalsen, 1991 s. 619



## **7 Omfanget av selgers mangelsansvar slik det fremgår av kjøpsloven**

### **7.1 Mangelsbedømmelsens utgangspunkt**

En aksje er mangelfull om den ikke tilfredsstiller kravene i kjøpsloven § 17 første ledd, jfr. § 17 tredje ledd. Hovedregelen lyder:

"Tingen skal være i samsvar med de krav til art, mengde, kvalitet, andre egenskaper og innpakning som følger av avtalen".

Er tingen ikke i samsvar med disse kravene, kan mangelen gi opphav til en rekke mangelsbeføyelser. I denne sammenheng vil erstatning, jfr. kjøpsloven §§ 27 og 40 og prisavslag, jfr. kjøpsloven § 38 være de mest praktiske mangelsbeføyelser. Hevning vil ofte utelukkes av regelen i kjøpsloven § 66 om at tingen må tilbakeleveres i "vesentlig samme stand og mengde" som ved overdragelse. Et berettiget hevningskrav faller imidlertid ikke bort om endringene kan karakteriseres som noenlunde normale og forventede.

### **7.2 Opplysningsrisiko**

Hovedregelen suppleres av kjøpsloven § 18, som pålegger selger et objektivt ansvar for at salgsgjenstanden svarer til selgerens opplysninger og gir mangelsreglene tilsvarende anvendelse. Formelt er ikke dette et mangelsansvar, men fordi dette er en praktisk viktig regel for virksomhetsoverdragelser vil jeg inkludere regelen. Bestemmelsen gjelder den kjøpsrettslige betydning av opplysninger fra selgersiden som ikke allerede på annet grunnlag er inkorporert i avtalen.<sup>24</sup> Ansvarer er begrenset mot "det typiske selgerskryt", for eksempel uttalelser om hvor flott og fint et selskap er, og for de tilfeller hvor selger retter opp opplysningssvikten. Forarbeidene, Ot. prp. nr. 80 s. 60-61, tyder på at første ledd retter seg mot opplysninger gitt på "selgerens initiativ", mens andre ledd retter seg mot markedsføring på vegne av selger.<sup>25</sup>

Det kreves kausalitet for opplysningen, jfr. "antas å ha innvirket på kjøpet", som for det første innebærer at opplysningen må ha kommet til selger før avtaleinngåelse. Eriksrud

---

<sup>24</sup> Krüger, 1999 s. 176

<sup>25</sup> Selvig, s. 171

hevder kausalitetskravet alminnelig er forstått som et krav om at kjøperen ikke ville inngått avtalen på samme vilkår om han kjente til feilen.<sup>26</sup> Dette innebærer at det ikke er nok at selgeren anser opplysningssvikten relevant for hans vurdering. Det kan innvendes mot denne regeltolkningen at den ikke beskytter selgers forventning om en ”god forretning”, der den gale informasjonen ikke var tilstrekkelig til at han ikke ville ha avslått avtalen dersom han hadde fått riktig opplysning. Man kan med andre ord hevde at verdipåvirkende opplysningssvikt bør være tilstrekkelig. Dette synspunktet anlegges av Hagstrøm, som beskriver informasjonen må ”...angå forhold som kreditor kan ha lagt vekt på da han forpliktet seg, uten at det er en forutsetning at der bestemmende e.l.”.<sup>27</sup>

Rettferdighetshensyn taler også for en slik tolkning, men det vil være en utfordring å legge listen for hva som skal tillates fra selgers side i den enkelte sak. Det er på generelt grunnlag ikke ønskelig at domstolene blander seg inn i forretningslivet i for stor grad, og det kan lett bli tilfelle om man legger terskelen for opplysningssvikt for lavt.

Et interessant spørsmål er om opplysninger gitt av selskapet bør likestilles med opplysninger gitt av selger. Gode grunner taler for en slik identifisering av selskap og selger når selger var klar over opplysningene fra selskapet. Dette har støtte i en dom i Rt. 1934 s. 740.<sup>28</sup> Hagstrøm påpeker dog at kjøpsloven § 18 annet ledd går lenger enn det er grunnlag for etter ulovfestede prinsipper om kontraktsmedhjelperidentifikasjon, og at slik vidtgående identifikasjon må anses som ”positivrettslig og en spesialregel”. Dette taler for å ikke strekke selgers ansvar for langt og ikke foreta noen identifisering mellom selger og selskap med mindre man har spesielle holdepunkter for det. Rettstilstanden er her noe usikker. Kunnskap om at selskapet avgir uriktige opplysninger kan utløse opplysningsplikt for selger, se under punkt 12.3.

### 7.3 Aksjekjøp eller virksomhetsoverdragelse?

En aksje representerer som nevnt en andel i et selskap – det indirekte eierskap – og er på samme tid et verdipapir. Selskapet kan beskrives som en sum av aktiviteter basert på et

---

<sup>26</sup> Eriksrud, 1996 s. 70

<sup>27</sup> Hagstrøm, 2003 s. 132

<sup>28</sup> Eriksrud, 1996 s. 7

formueskompleks . Selskapet, her synonymt med "virksomheten", kan "bestå av alle slags ulike rettigheter til ting og av immaterialrettsposisjoner, kontraktsposisjoner osv." <sup>29</sup> Det kan dermed oppstå et spørsmål om ikke aksjesalget ikke bare er knyttet til aksjen i seg selv, men også virksomheten som gjenstand for salget. Dette kan formuleres som et spørsmål om hva som er det reelle kjøpsobjekt, men da anlegger man en tilnærming som ikke tar utgangspunkt i kjøpsloven, men heller de kontraktsrettslige grunnprinsipper, se punkt 9. Har kjøper i realiteten kjøpt virksomheten, eller eier han bare et visst antall aksjer i en virksomhet? Kommer man til at det er snakk om virksomhetsoverdragelse må dette ha betydning for omfanget av selgers mangelsansvar, for da vil jo kjøpslovens mangelsregler komme til anvendelse også for egenskaper ved virksomheten – de underliggende verdiene. Da vil en mangel ved "tingen" jfr. kjøpsloven § 17, for vårt vedkommende ved virksomheten, være en kjøpsrettslig mangel som kan gi opphav til mangelsbeføyelser. Kjøpsloven vil med andre ord gis direkte anvendelse. Det er i norsk rett hevet over tvil at et slikt mangelsansvar kan bli aktuelt, det er tilstrekkelig å vise til rettspraksis referert under punkt 8. Omfanget av mangelsansvaret kan lett føre til vanskelige vurderinger, men også grensedragningen kan være problematisk: Hvordan skal man skille mellom de "simple" aksjesalg (mangelsansvar begrenset til aksjeegenskapene), og virksomhetsoverdragelsene med tilhørende "utvidet" mangelsansvar? Under punkt 4 vil jeg forsøke å peke på en del momenter med betydning for denne vurderingen.

#### 7.4 Alternative rettsgrunnlag i kjøpsloven

Det er godt mulig, om ikke spesielt givende, å knytte det "vide" mangelsansvaret beskrevet ovenfor konkret til begrepet "andre egenskaper", jfr. kjøpsloven § 17(1). Det er få holdepunkter for å si noe spesifikt om hva som ligger i dette begrepet. I lovproposisjonen gis det eksempler på at uoppfylte tekniske spesifikasjoner kan være slike "andre egenskaper" som kan utgjøre en mangel. <sup>30</sup> Dette synes å stemme dårlig med ansvar for egenskaper ved de underliggende verdiene i en virksomhet. I Bodum-dommen, inntatt i Rt. 2002 s.1110, slår Høyesterett enkelt og greit fast at kjøpsloven kommer til anvendelse (se

---

<sup>29</sup> Mikalsen, 1991 s.619

<sup>30</sup> Mikalsen, 1991 s.626

mer under punkt 8.4) uten å vurdere dette nærmere, og dette er strengt tatt heller ikke nødvendig, bl.a. pga "den regulering av brudd på andre forpliktelser som er innført i loven".<sup>31</sup>

Kjøpsloven regulerer også sideforpliktelsene (§ 17 retter seg mot selgers hovedforpliktelse i avtaleforholdet). For manglers vedkommende reguleres dette av kjøpsloven § 30 annet ledd: "For andre feil ved selgerens oppfyllelse gjelder reglene om mangler så langt de passer." Ordlyden i bestemmelsen taler for at det ikke er strengt nødvendig å fastslå mangelsansvar etter hovedregelen i § 17, også utenfor mangelsreglenes "kjerneområde" kan reglene få anvendelse. Denne reguleringen er noe spesiell, med tanke på at ved et aksjesalg som har karakter av virksomhetsoverdragelse vil sideforpliktelsene være mer sentrale enn hovedforpliktelsene. Det er tilstrekkelig å her påpeke at mangelsansvaret er videre enn det ordlyden i § 17 isolert synes å innebære.

#### 7.5 Innfortolkning av "som-den-er"-forbehold i salgsavtalen?

Kjøpsloven § 19 regulerer rettsvirkning av at tingen er solgt "som den er" eller med likende alminnelige forbehold. Paragrafen åpner for at mangel kan foreligge til tross for forbeholdet avhengig av visse nærmere angitte forhold oppregnet i alternativ a til c. Man kan argumentere for at et slikt "as is"-forbehold bør innfortolkes i aksjesalgsavtaler. Mestad og Mikalsen (s. 626 ) anser at § 19 bør få anvendelse uavhengig om forbeholdet er inntatt i avtalen med henvisning til svensk rett (Festskrift til Knut Rodhe, Karnell s. 284-285). For svensk retts vedkommende kobles dette til "grudsatserna" bak gjeldsbrevloven § 9, men Mestad og Mikalsen anser dette for "unødvendig" med hensyn til norsk rett. En slik løsning vil innebære en oppmykning av selgers mangelsansvar i forhold til kjøpsloven § 17, og utgangspunktet bør være rimelig strenge krav for å godta en generell innfortolkning. Jeg kan ikke se at standpunktet er støttet i den rettspraksis som finnes på området, og argumentene for en slik løsning er ikke åpenbare. Det synes også som tendensen til å ikke

---

<sup>31</sup> Mikalsen, 1991 s.626

anvende kjøpsloven ved foretakskjøp i svensk rett har dødd ut, og man har gått bort fra argumenter knyttet til gjeldsbrevloven.<sup>32</sup> I Bodum-dommen uttalte førstvoterende:

”Det er fra selgerens side ikke tatt noe uttrykkelig forbehold, og det er ikke grunn til å anvende bestemmelsene i lovens § 19 om ”som den er”-salg med det mer begrensede selgeransvar som følger av denne.” (side 1119)

Det kan riktignok med en viss styrke hevdes at tolkningsresultatet i det enkelte tilfelle ligger nærmere en *de facto* innfortolkning av § 19, men utgangspunktet for fastleggingen av mangelsansvaret må være i utgangspunktet være § 17.

## **8 Rettspraksis med betydning for mangelsansvarets omfang**

### **8.1 Innledende bemerkninger**

Rettspraksis på området er begrenset, til tross for at mangels spørsmålet regelmessig dukker opp i praksis. Årsaken er antageligvis at de involverte parter er forretningsdrivende som ikke ønsker å involvere seg i tidkrevende og kostbare rettsprosesser. Skulle partene ikke komme til enighet seg i mellom vil løsningen ofte være voldgift, der avgjørelsene normalt ikke publiseres<sup>33</sup>.

### **8.2 Rt. 1928 s. 1057 (Bergverksdommen)**

Den første høyesterettsdommen med relevans for problemstillingen er inntatt i Rt. 1928 s. 1057 (Bergverksdommen). Dommen gjaldt overdragelse av aksjemajoriteten (51 %) i et bergverksselskap. Høyesterett tilkjente kjøper prisavslag på grunn av gale opplysninger om malmforekomstene. Det viktigste poenget er at retten kom at selgers ansvar strakk seg lengre enn ansvar for at aksjene var til også i det tilfelle hvor kjøper ikke blir eiere i selskapet.

---

<sup>32</sup> Eriksrud, 1996 s. 4

<sup>33</sup> Mikalsen, 1991 s. 618

Et viktig argument mot å hevde at Bergverks-dommen alene er tilstrekkelig for å fastslå at et utvidet mangelsansvar gjelder også der mindre enn 100 % av aksjene overføres, er sakens noe spesielle karakter med hensyn til kjøpers interesse i selskapet. Det fremgår nemlig at kjøpers interesse hovedsaklig lå i overta eiendomsretten til malmforekomstene, ikke i virksomheten *per se*:

”I virkeligheten er kontraktens øiemed – som ogsaa er prosedyren fra begge sider anført – erhvervelse av en anpart i og ledelse av gruberne i øiemed at sikre en varig kobbertilgang for en igangværende større industriel bedrift, nemlig National Industri” (side 1058)

Betydningen av selgers interesse i virksomheten vil nærmere vurderes under punkt 11.3. I tillegg til dette kommer at det virker som partene har avtalt at selger skulle dekke en del av selskapsgjelden <sup>34</sup>, som likeledes tyder på at saken i realiteten gjaldt salg av innmat. Det er sannsynlig at en tilsvarende sak etter dagens regler ville behandles som et salg av innmat, der mangelsansvaret for de enkelte bestanddeler må vurderes annerledes enn virksomhetsoverdragelse ved aksjesalg, jfr. punkt 4.2.2.

### 8.3 Rt. 1936 s. 529 (Hussopp-dommen)

Den neste betydningsfulle dommen er inntatt i Rt. 1936 s. 529, og gjaldt spørsmålet om det var bevist mangel ved en leiegård som var et aksjeselskaps praktisk talt eneste eiendel. Etter salget ble det konstatert hussopp, og kjøperne krevde prisavslag. Avgjørende var hvorvidt kjøpsloven av 1907 påla selgerne av aksjeselskapet et mangelsansvar også for virksomheten og ikke bare for aksjene. Dommen ble avsagt under dissens, der tre dommere kom til at det ikke var bevist mangel ved leiegården, to dommere kom til at eiendommen var mangelfull og de siste to dommerne kom til at selger måtte frifinnes fordi spørsmålet ikke var regulert av kjøpsloven (av 1907) <sup>35</sup>. Dommerne som ikke fant at kjøpsloven kunne anvendes begrunnet dette konkret, basert på en fortolkning av selve avtalen: <sup>36</sup>

---

<sup>34</sup> Mikalsen, 1991 s. 618

<sup>35</sup> Mikalsen, 1991 s. 627

<sup>36</sup> Hagstrøm, 2003 s. 126

”Det er nemlig paa det rene at det under salgsforhandlingene uttrykkelig blev presisert fra Nathans (den ene selger) side at selgerne ikke vilde staa som selgere av eiendommen, men alene som selgere hver for sig av de aksjer i selskapet som de var eiere av... For Nathans vedkommende er det paa det rene at han tidligere ikke hadde hatt noen befatning med eiendommens bestyrelse, men heller ikke for Engebys vedkommende kan det anses godtgjort at han kjente til at eiendommen var eller tidligere hadde vært befengt med ekte hussopp” (side 532).

Flertallet kom altså til at kjøpsloven kom til anvendelse, eller at alminnelige kjøpsrettslige prinsipper førte til samme resultat (sondringen går ikke klart frem dommens spinkle premisser). I teorien <sup>37</sup> påpekes det at denne tolkningen ikke nødvendigvis kan gjøres gjeldende med hensyn til mangelsansvaret i kjøpsloven av 1988. Generelt innebærer faktisk den nye kjøpsloven en utvidelse av mangelsbegrepet slik det tradisjonelt var forstått, og det kan også ha betydning at loven nå er ment å være en uttømmende regulering av kontraktsbrudd (Ot. prp. nr. 80 1986-87 s. 29, jfr. NU 1984:5 s. 166) . I forarbeidene uttales det at også "sideforpliktelser" er omfattet av kjøpsloven. Det uttales at selv om de kan være av "...svært varierende art og omfang, er det ikke tilstrekkelig grunn til å overlate løsningene av de problemene som oppstår utelukkende til rettspraksis". Og videre: "I det vesentlige vil behovet for regulering være dekket ved at lovens regler for hovedforpliktelsene også gjøres gjeldende for sideforpliktelsene" (Ot. prp. nr. 80 1986-87 s. 30). Alt i alt innebærer dette at rettsanvendelsen høyesterettsdommerne var uenige om i 1936 ikke lenger er omtvistet. Nå er også kontraktsbrudd ved avtaler om aksjesalg som tar form av virksomhetsoverdragelse regulert av lovens regler om kontraktsbruddsvirkninger. Dette skulle også vise seg å være tilfelle i den neste viktige dommen på området: Bodum-dommen. I perioden mellom disse dommerne fantes atskillig usikkerhet med hensyn til rettstilstanden.

#### 8.4 Rt. 2002 s. 1110 (Bodum-dommen)

Faktum i dommen inntatt i Rt. 2002 s. 1110 var at alle aksjene i Kjøkkenpartneren A/S var overdratt til Peter Bodum A/S. Kjøkkenpartneren var eid i fellesskap av 9 personer.

---

<sup>37</sup> Mikalsen, 1991 s.627

Selskapene hadde hatt et nært samarbeid forut for overdragelsen ved at Kjøkkenpartneren A/S hadde vært forhandler for Bodum-produkter på vegne av Peter Bodum A/S. Problemet fra kjøpers side var at en fordring Kjøkkenpartneren A/S hadde utestående på et selskap eierne selv eide, var verdiløs. Svikten i kontraktsforholdet knyttet seg altså ikke til aksjenes egenskaper, men til virksomheten. Det var fra selgers side gitt misvisende opplysninger om fordringens godhet, slik at kjøper ikke var klar over at egenkapitalen til Kjøkkenpartneres A/S var tapt. Peter Bodum A/S ble tilkjent erstatning for mangelen med hjemme i kjøpsloven § 39. Førstvoterende fremholdt:

”Mangelsvurderingen er i utgangspunktet objektiv. Dette følger av § 17 (1) sammenholdt med § 17 (4). Jeg finner det ikke tvilsomt at det her foreligger en mangel. Ved en virksomhetsoverdragelse som den vi står overfor, vil det ligge visse grunnleggende forutsetninger i bunnen som kjøper må kunne påberope seg. Disse forutsetningene var her ikke tilstede, slik Kjøkkenpartnerens økonomiske stilling reelt var på overtagelsestidspunktet, i det vesentlige som følge av den store og irregulære fordringen på Eva Norge.”

Avtalen mellom selskapene var kortfattet, og inneholdt ingen regulering av mangelsansvaret. Dog var det gjort avtaler knyttet til bokført- og revisorbekreftet egenkapital i selskapets balanse, men retten kom til at dette ikke innebar noen regulering av mangelsansvaret, kun en ren vederlagsregulering. Man kunne dermed ikke slutte av avtalen at kjøpsloven ikke fikk anvendelse.

Retten sto altså her overfor et aksjesalg som vanskelig kan kalles noe annet enn en virksomhetsoverdragelse. Førstvoterende uttaler: "Lov om kjøp av 13. mai 1988 nr. 27 kommer til anvendelse". Fortielsen ble vurdert som så vesentlig at det utgjorde en mangel. Høyesterett kom enstemmig til sin avgjørelse, og la også til grunn at kjøpers undersøkelsesplikt var overholdt ( mer om dette i punkt 12.2). Dommen var den endelige avklaringen på mangelsansvaret ved virksomhetsoverdragelser ved at den anvendte kjøpsloven på forholdet og kom til at selger også hadde mangelsansvar for de underliggende verdier. Det er etter dette ikke tvil om at verdiavvik ved selve virksomheten kan påberopes som mangel. At man løsriver mangelsvurderingen fra aksjene har videre



som resultat at man ikke lenger kan kreve reduksjon i aksjenes verdi som følge av redusert markedsverdi, redusert utbytte eller lignende.<sup>38</sup>

#### 8.4.1 Flere selgere – samlet eller individuell vurdering?

Avtal Dommen tar også stilling til et annet viktig spørsmål. Det er som vi har sett klart at det selger kan pådra seg mangelsansvar for de underliggende verdier når han selger alle aksjene i selskapet. Men faktum i Bodum-dommen var at *flere* eiere solgte aksjer. Altså solgte hver eier bare en mindre del av selskapet. Førstvoterende uttaler at dette må ansees som et samlet salg:<sup>39</sup>

"Innledningsvis nevner jeg at saken gjelder kjøp av virksomhet organisert som aksjeselskap ved kjøpers overtakelse av samtlige aksjer i selskapet. Det ble foretatt et samlet salg av aksjene. Dette innebærer at vurderingen av om det foreligger mangler må knyttes til virksomheten, og ikke til de ulike aksjeposter som overdras etter avtalen med de selgende aksjonærer". (s. 1117-1118)

Konsekvensen er at selger kan bli ansvarlig for egenskaper ved virksomheten selv om han isolert ikke har overdratt mer enn en liten del av selskapet. Dette vil bli nærmere kommentert under punkt 11.3.

## 9 Kjøpsloven kontra alminnelige kontraktsrettslige prinsipper<sup>40</sup>

### 9.1 Innledende bemerkninger

Så langt har jeg fokusert på kjøpsrettens regler slik de er lovfestet i kjøpsloven og hvordan de får anvendelse ved overdragelse av virksomhet. Senere vil jeg avklare hvordan sontringen mellom virksomhetsoverdragelse og de rene aksjekjøp skal gjøres, men det

---

<sup>38</sup> Buskerud Christoffersen, 2004 s. 379

<sup>39</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 21

<sup>40</sup> Bruken av Rt. 1999 s. 408 fikk jeg fra en annen masteroppgave, se merknad i litteraturregisteret

finnes en annen innfallsvinkel som tilsynelatende står i et motsetningsforhold, som jeg vil redegjøre for i det følgende.

## 9.2 Rt. 1999 s. 408

I dommen inntatt i Rt. 1999 s. 408 var situasjonen den at en leierett til en borettslagsleilighet var solgt. Det oppsto tvist med hensyn til en garasjeplass som eieren skulle ha eksklusiv disposisjonsrett over. Da det viste seg at ingen slik rett fulgte med ville kjøper heve kjøpet.

Det var på det rene at den formelle salgsgjenstanden var leieretten, ikke selve leiligheten. Retten kom til at mangelen ikke var vesentlig og kjøper ble holdt erstatningsansvarlig. Det var uenighet med hensyn til om kjøpsloven kom til anvendelse på forholdet.

Førstvoterende sluttet seg til Justisdepartementets Lovavdelings uttalelse om rettsgrunnlaget:

”Kjøpsloven regulerer også slag av verdipapirer, fordringer og rettigheter. Overdragelse av andel, aksje eller obligasjon vil i utgangspunktet være omfattet av kjøpsloven, også når det til disse dokumentene er knyttet leierett til bolig. Det synes likevel klart at kjøpslovens regler ikke kan gis direkte anvendelse i forhold til mangler ved selve leieobjektet, jf Krüger, Norsk kjøpsrett (1991) s. 459” (side 420)

Men førstvoterende uttrykte også at denne sontringen ikke er av stor betydning:

”Jeg tilføyer at det ikke har så stor praktisk betydning om kjøpsloven ikke kommer direkte til anvendelse, da de sentrale bestemmelser i loven i stor grad uttrykk for alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper. Således vil bestemmelsene i kjøpsloven om misligholdsbeføyelser ved mangler ved salgsgjenstanden langt på vei få tilsvarende anvendelse for slike overdragelser som denne saken gjelder” (side 420)

Kan en lignende anskuelse gjøres gjeldende også for virksomhetsoverdragelse ved aksjesalg? For begge tilfelle er det et skille mellom det formelle avtaleobjekt og det reelle

avtaleobjekt (leierett / leilighet og aksjer / virksomhet). Man kan hevde at det er virksomheten som er kjøpsgjstanden, og at aksjenes betydning er mer eller mindre irrelevant fordi de bare er en praktisk måte å gjennomføre salget på. Det må dog påpekes at de reelle hensyn som gjør seg gjeldende ved virksomhetsoverdragelse ikke er de samme som ved salg av for eksempel en aksje i et boligselskap med tilknyttet plikt og rett til å leie en leilighet (som ikke kan betegnes som en ”virksomhet”). Det er på grunn av avtaleforholdet kompleksitet og den store risiko forbundet med virksomhetsoverdragelse kanskje mer naturlig å bruke de kjøpervennlige og positivrettslige reglene i kjøpsloven direkte fremfor analogisk. Etter min oppfatning må dette også være det rettskildemessig mest ryddige. Krüger (1991) er av den oppfatning av at domstolene vil innta en pragmatisk tilnærming (på samme siden Høyesterett viser til):

”Slike spørsmål har fra tid til annen oppstått i rettspraksis, som etterlater et inntrykk av at domstolene vil foreta forholdsvis pragmatiske vurderinger over om det som omsettes reelt sette er f eks en fast eiendom, løsøre – eller den formaliserte dokumentasjon som disse posisjonene er bygget på. Dette ser man ikke minst i forbindelse med virksomhetsavhendelse, der klassifikasjonen ikke alltid er klar”.

Dommen er tre år eldre enn Bodum-dommen. Situasjonen nå er nok at Høyesterett har bundet seg sterkere til en formell enn analogisk anvendelse av kjøpsloven, i det minste for virksomhetsoverdragelsen del. Partenes behov for forutberegnelighet taler også for denne løsningen. Krüger sier da også i 1999-utgaven av ”Norsk Kjøpsrett” at ”det hovedsynspunkt som i det følgende skal legges til grunn, nemlig at kjøpsloven (men ikke CISG 1980) kommer til anvendelse der partene ikke har utnyttet adgangen til kontraktsregulering eller der annen praksis slår inn etter kjl. § 3”.. Det er ikke helt klart hva han mener med ”ikke utnyttet adgangen til kontraktsregulering”, sannsynligvis er dette bare en henvisning til at partene har kontraktsfrihet og kan avtale seg bort fra kjøpsloven dersom de ønsker det. Det er også mulig at denne tilnærmingen vil ha betydning for tilstøtende rettsområder, som for eksempel salg av aksje i aksjeandelsleilighet.

## 10 Avtalevilkårenes forhold til mangelsansvaret

### 10.1 Innledende bemerkninger

Utgangspunktet for fastleggingen av selgers mangelsansvar er avtalens ordlyd. Ved usikkerhet omkring avtalens innhold kommer bakgrunnsretten supplerende til. Vi har sett at kjøpslovens regler har fått anvendelse i rettspraksis.

I det videre skal en del vanlige og praktisk viktige avtalevilkår vurderes med hensyn til deres betydning for mangelsansvaret ved aksjesalg. Merk her at fokuset ligger på de tilfeller som betegnes som virksomhetsoverdragelser, jfr. punkt 7.3. Under punkt 11 vil jeg så forsøke å klarlegge sontringen mellom virksomhetsoverdragelser og de "simple" aksjesalg.

Dette kapitlet er ikke ment å være uttømmende. Meningen er heller å gi et innblikk i hvordan enkelte typiske trekk ved avtalene gir seg utslag for mangelsansvaret ved virksomhetsoverdragelser.

### 10.2 Forhandlingsprosessen og avtaleinnhold

En avtale om virksomhetsoverdragelse kommer typisk i stand som et resultat av en langvarig forhandlingsprosess. Varigheten vil avhenge av flere faktorer, så som tidspress, hvem som har tatt initiativet til salg, virksomhetens art og hvem som er kjøper<sup>41</sup>. Slike avtaler, hvor alle eller brorparten av aksjene overføres, vil så å si alltid være skriftlige. Partene vil være motivert av ønske om å minimere risikoen for uklarhet og diskusjon, og vil i størst mulig grad avtalefeste partenes rettigheter og plikter med hensyn til mangelsansvaret.

Det sier seg selv at forhandlingene forut for avtaleinngåelse i stor grad vil avhenge av hvorvidt kjøper primært har interesse i virksomheten eller har interesse av aksjene som verdipapir. For det første alternativet har kjøper behov for en rekke opplysninger om virksomheten som vanligvis ikke offentlig tilgjengelige.<sup>42</sup> Prosessen er gjerne da at selger

---

<sup>41</sup> Mikalsen, 1991 s.620

<sup>42</sup> "Offentlig tilgjengelige" opplysninger er primært opplysninger i foretaksregisteret

utarbeider en skriftlig presentasjon <sup>43</sup>, som møtes av en prisantydning fra aktuelle kjøpere, dernest inngåelse av en prinsippavtale og til slutt en sluttforhandling. Denne type forhandlingsprosess vil gjerne føre frem til en salgsavtale der prospektet har "sentral betydning for kjøpers kontraktsmessige forventninger, gjerne slik at selger garanterer for visse opplysninger som er gitt i prospektet" <sup>44</sup>. Denne oppregningen av garanterte egenskaper omtales som "garantikatalogen" og har kjøpsrettslige konsekvenser, bl.a. kan garantier for visse egenskaper føre til en presumpsjon for at andre ikke-garanterte egenskaper ikke er selgers risiko. Kjøper kan i andre tilfeller gi et foreløpig tilbud på et mer overfladisk nivå, for eksempel etter å ha sett årsregnskaper og holdt samtaler med ledelsen. Dernest kan partene forhandle om avtaleutformingen, herunder garantvilkår, dog uten utveksling av sensitiv informasjon som kan ha betydning for konkurranseforholdet mellom virksomheten og kjøper.

Det finnes også forhandlingsprosesser hvor langt mindre informasjon utveksles og mindre omfattende avtaler inngås. Dette kan ha flere årsaker, blant annet kan manglende profesjonalitet hos partene føre til mindre utførlig avtaler. Det samme kan være tilfelle når tidspress forkorter forhandlingsprosessen, og når partene av ulike grunner har tilnærmet lik grad av innsyn i virksomheten. Det sentrale er at omfanget og omstendighetene rundt forhandlingsprosessen kan ha betraktelig betydning for omfanget av mangelsansvaret. I det videre vil jeg forsøke å redegjøre for hvordan avtalens fremforhandlede vilkår kan ha betydning for hvordan grensene for mangelsansvarets omfang skal dras.

### 10.3 Avtalens ordlyd og typiske avtalevilkår med betydning for mangelsansvaret

#### 10.3.1 Innledende bemerkninger

Utgangspunktet for å kunne fastlegges selgers mangelsansvar er avtalens ordlyd, det vil si det som er uttrykkelig avtalt mellom partene. Ved tolkning av salgsavtaler vil det ofte være nødvendig å supplere ordlyden med alminnelige kontraktsrettslige prinsipper, så som krav

---

<sup>43</sup> Mikalsen, 1991 s. 620 flg.

<sup>44</sup> Mikalsen, 1991 s. 620

til vanlig god vare, men dette er i liten grad aktuelt ved salg av aksjer. Det er i det hele vanskelig å oppstille slike generelle krav til egenskapene ved en virksomhet.<sup>45</sup>

### 10.3.2 I hvilken grad kan partene avtale seg bort fra kjøpsloven?

Det er fullt mulig å avtale seg fullstendig bort fra kjøpsloven, jfr. foran om kjøpslovens deklarasjonsnatur, og dette følger også av det alminnelige prinsipp om avtalefrihet i norsk rett. I disse tilfellene vil avtalen i seg selv inneholde uttømmende regler om mangelsansvaret. Merk dog at avtalefriheten ikke er uten grenser; i helt særlige tilfeller kan avtalesensur etter reglene i avtaleloven bli aktuelt, i sær generalklausulen (avtaleloven § 36). Rettspraksis på området taler imidlertid for det skal mye til før domstolen vil gripe inn i forhold mellom næringsdrivende, jfr. bl.a. Rt. 1988 s. 295.<sup>46</sup> Det oppstår lettere uklarhet der partene *delvis* avtaler seg bort fra kjøpslovens regler. Da blir man tvungen til å foreta en konkret tolkning av avtalen for å fastslå hvilke deler av avtalen som er uttømmende regulert, og hvilke deler som skal suppleres av kjøpslovens regler. Det er vanskelig å si noe mer konkret om disse tilfellene. Uansett vil "døren alltid holdes åpen for" kjøpslovens regler i den grad de er utslag av alminnelige kontraktsrettslige grunnsetninger, som kan ha betydning for tolkning av uklare uttrykk i avtaler som ellers stenger for kjøpsloven.

### 10.3.3 Garantikatalogens innvirkning på mangelsansvaret

Garantikatalogen inneholder gjerne visse typiske egenskaper ved den underliggende virksomheten som kan ha betydning for selgers mangelsansvar. Utgangspunktet er at et garantiansvar ved mislighold, her mangel, utløser et objektivt ansvar for selger dersom garantien blir aktuell, jfr. kjøpsloven § 40 tredje ledd alternativ b.<sup>47</sup> Meningen med garantiene er vanligvis å sette kjøper i en bedre posisjon enn hva kjøpsrettens regler skulle tilsi. Kjøper kan ikke kontrollere alle opplysninger selger gir, og vil gjerne kreve garanti for egenskaper ved virksomheten han anser som særlig viktige. Er for eksempel den inntektsbærende virksomhet knyttet til et bestemt varemerke, vil kjøper typisk kreve garanti for at selskapet sitter med den faktiske eiendomsretten til varemerket

---

<sup>45</sup> Mikalsen, 1991 s. 626

<sup>46</sup> Woxholt, 2004 s. 395. Som eksempel: I Rt. 1994 s. 833 fikk kjøper ikke medhold i krav om § 36-omgjøring av aksje og andelssalg til bank i forbindelse med refinansiering

<sup>47</sup> Hagstrøm, 2003 s. 515

(virksomhetsoverdragelser fører rutinemessig til personskifter i immaterialrettsposisjoner, så som overtakelse av goodwill, firma og patenter<sup>48</sup>). Undertiden kombineres garantiene med "cut-off"-klausuler, som hindrer kjøper i gjøre krav gjeldende på annet grunnlag, og da blir garantiene i realiteten ansvarsfraskrivelser.<sup>49</sup> Det kan i denne forbindelsen oppstå tvil om holdbarheten av slike ansvarsfraskrivelser (hovedsaklig etter reglene om avtalesensur), men det fører for langt av gårde å gå inn på det her.

#### 10.3.3.1 Uriktige opplysninger med garantivirkning

Også selgers uriktige opplysninger kan føre til garantiansvar, selv om ingen eksplisitt garanti er avgitt. Men kravet for mangelsansvar i disse tilfellene er i teorien angitt til å være (1) "det må være gitt og uriktige opplysninger om vesentlige egenskaper ved ytelsen", og (2) "opplysningene må ikke fremstå ved som usikre", se Hagstrøm, 2003 s. 515. I Rt. 1959 s. 581 førte dette til mangelsansvar ved salg av en forretning der selger ga uriktige opplysninger om forventet omsetning. Selger hadde opplyst i salgsoppgaven at årsomsetningen var på 150 000 kroner, og at dette kunne økes, men dette var ikke riktig.

Garantier som avgis vil gjerne være vedrørende selskapsmessige formalia (kjøpsretten alene vil her regelmessig føre til mangelsansvar, jfr. det som er sagt foran om aksjeegenskaper), selskapets balanse eller visse poster i denne (typisk tidfestet til overtakelse, evt. en fremtidig balanse), garanti for eksistensen av visse viktige formuesobjekter i selskapet eller andre forhold ved driften (opplisting hentet fra Mestad, 1991 s. 633 flg.). Med hensyn til problemstillingen, er det sentrale her å påpeke at garantiene ikke erstatter, men virker supplerende i forhold til kjøpslovens deklarasjonsregler, jfr. under punkt 6.2.2. Dette innebærer at det kan oppstå usikkerhet omkring mangelsansvarets omfang ved virksomhetsoverdragelse, til tross for at det nettopp ønsket om å unngå slik usikkerhet som motiverer partene til å anvende garantier. Ønsker partene å helt ekskludere bakgrunnsretten må det kreves at dette gjøres eksplisitt i avtalen. Garantier har også betydning for omfanget av undersøkelsesplikten, se punkt 12.2.8.

---

<sup>48</sup> Krüger, 1999 s. 606f

<sup>49</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 20

### 10.3.3.2 Nærmere om balansegarantier

Et vanlig problem i praksis oppstår i forbindelse med avgivelse av balansegarantier ved virksomhetsoverdragelser. Innholdet i slike garantier er gjerne at selger innestår for balansens riktighet og at balansen er satt opp i samsvar med prinsippene for god regnskapsskikk.<sup>50</sup> Som nevnt vil man ved virksomhetsoverdragelser måtte anlegge en mangelsvurdering der mangelens betydning holdes opp mot virksomheten som helhet. Dette innebærer at også der balansegaranti er avgitt kan en mindre svikt i en av de garanterte bestanddelene i balanse anses som utilstrekkelig sett i forhold til den totale virksomhet. Dette kan formuleres som at balansegarantien i realiteten kun omfatter nettoverdien av virksomheten, og er en følge av at garantikatalogen i seg selv ikke innbærer at kjøpsloven ekskluderes.<sup>51</sup>

### 10.4 Ulike verdsettelsesprinsipper: Substansverdi og avkastningsverdi

De vanligste måtene å verdsette en virksomhet er å finne frem til henholdsvis substansverdien og avkastningsverdien. Substansverdien er ”den verdien som fremkommer når man verdsetter de enkelte eiendeler hver og deretter trekker fra gjeldsforpliktelser og eventuelt latente verdier”, og avkastningsverdien er ”nåverdien på selskapets fremtidige resultater i en bestemt periode”<sup>52</sup>. For den jevne kjøper vil begge verdsettelsesmetodene inngå i hans overlegninger med hensyn til den prisen han er villig til å betale.

Balansegarantiene vil typisk inneholde de bestanddeler som inngår i beregningen av substansverdien, men vil ha liten relevans for avkastningsverdien. Spørsmålet blir i hvilken grad kjøper kan gjøre svikt i avkastningsverdien gjeldende som mangel. Svaret vil antagelig avhenge av i hvilken grad selgers opplysninger fører til svikt i beregningen av avkastningsverdien. Har selger lagt frem overoptimistiske prognoser om forretningsdriften, slik tilfellet var i Rt. 1959 s. 581, kan mangelsansvar bli aktuelt. Ellers må det førende synspunkt være at kjøper selv har risikoen for sine egne vurderinger av virksomhetens fremtidige inntekspotensiale.

---

<sup>50</sup> Eriksrud, 1996 s. 10

<sup>51</sup> Eriksrud, 1996 s. 10

<sup>52</sup> Eriksrud, 1996 s. 10



## 10.5 "Cut-off"-klausuler og "merger"-klausuler

Til slutt vil jeg nevne de såkalte "cut-off"-klausulene, en angloamerikansk nykomling i norsk rett. Formålet med slike klausuler er å avgrense avtaleforholdet mellom partene til en bestemt mengde skriftlig dokumentasjon, altså vil alle diskusjoner, forhandlinger og lignende være uten betydning. Partene anvender typisk slike bestemmelser ved store og kompliserte virksomhetsoverdragelser, og konsekvensene kan være uklare etter norsk rett. Slike klausuler kan innebære en avgrensning mot kjøpslovens regler, i sær der klausulen kombineres med omfattende garantier, men utgangspunktet vil allikevel være at det i norsk rett kreves konkrete holdepunkter for å avtale seg bort fra kjøpsloven. Kommer man til at kjøpsloven er ekskludert kan allikevel kjøpsrettslige grunnprinsipper komme til anvendelse ved tolkningen av skjønnsmessige eller uklare bestemmelser.<sup>53</sup> Begrepene "cut-off" og "merger" er sammenfallende.

## 11 Grensedragningen mellom virksomhetsoverdragelse og "simpelt" aksjesalg

### 11.1 Innledende bemerkninger

Som vist foran har det betydning for mangelsansvaret hvorvidt avtalens reguleringer supplert med bakgrunnsretten pålegger selger et "vidt" mangelsansvar, eller om selger kun hefter for aksjeegenskapene som sådan. I den forbindelse må en sontring foretas på bakgrunn av del kriterier utledet fra praksis og uttrykt i teori. Denne grensedragningen kan være enkel, eksempelvis der kjøper overtar alle aksjene med et uttrykt formål om å drive virksomheten videre, men vanskelige og praktisk viktige spørsmål kan oppstå. I det videre vil jeg forsøke å beskrive de mest relevante momenter i den konkrete vurderingen som må foretas.

---

<sup>53</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 29

## 11.2 Andel aksjer som overføres

Det er klart at om kjøpet gjelder *alle* aksjene kommer kjøpslovens regler til anvendelse på virksomheten, d.v.s. at også en svikt i de underliggende verdiene kan føre til mangelsansvar.<sup>54</sup> Dette viser seg bl.a. klart av forarbeidene til kjøpsloven, (bl.a. NU 1984:5 s. 195) der det fremgår av både av den norske, finske og svenske kjøpslovsproposisjonen (kjøpsloven er et resultat av et nordisk lovsamarbeid).

Merk her at det i det videre foretas en forenkling. Ikke alle aksjer er like, det finnes flere klasser av aksjer (typisk en A- og en B-klasse, med og uten stemmerettsprivilegium), men det forutsettes for enkelhetens skyld i det videre at alle aksjene er av samme klasse.

Det er mindre klart hva som er situasjonen dersom mindre enn det totale antallet aksjer overføres. Den nordiske arbeidsgruppen uttaler:<sup>55</sup>

"Arbetsgruppen har dock stannat för at inte inskränka lagens formella tillämpningsområde till köp eller byte av löse saker. Man har utgått från att de praktiska problem som kan uppstå är rätt begränsade och att man i praxis kan tillämpa köplagens stadganden på ett tillräckligt flexibelt sätt. Det torde också i många fall vara en fördel om köplagens stadganden kan tillämpas även på köp av rättigheter m.m. Som exempel kan nämnas fall där köpet avser t.ex. överlåtelse av **en rörelse i sin helhet**." (min uthevelse).

Denne uttalelsen taler for en tillem্পning av kjøpsloven også der mindre enn 100 % av aksjene overføres. Nødvendigvis kreves det at kjøpslovens regler anvendes på et "flexibelt sett". Man blir altså nødt til å ta hensyn til aksjesalget spesielle transaksjonsnatur ved fastleggelsen av mangelsansvarets omfang. Denne lovanvendelsen er ikke uten sine praktiske problemer. Det kan lett oppstå vanskelige tolkningsproblemer i grenselandet for virksomhetsoverdragelse, d.v.s. de tilfeller der mindre enn 100 % av aksjene overføres.

---

<sup>54</sup> Mikalsen, 1991 s. 624

<sup>55</sup> Mikalsen, 1991 s. 625

I Bergverks-dommen var nettopp tilfellet at Høyesterett kom til mangelsansvar for virksomheten uten at alle aksjene var overdratt. Til tross for sakens spesielle karakter er dette et viktig argument for "utvidet" mangelsansvar også i de tilfeller hvor kjøper "bare" overtar en aksjemajoritet. Slik ser vi at det vanskelig kan tenkes mangelsansvar begrenset til aksjeegenskapene i de tilfeller hvor hele virksomhetene overdras, men at dette ikke er noe absolutt kriterium. Dette er da også bare rimelig, med tanke på at forskjellen mellom å overta for eksempel 100 % av aksjene og 90 % ikke trenger å utgjøre noen større forskjell for de involverte parter. Det kan eksempelvis tenkes at en eier selger virksomheten sin for å pensjonere seg, men ønsker å beholde en mindre andel av aksjene for å kunne holde et visst følge med driften. Da ville det være lite rimelig at kjøper skulle stilles dårligere enn om han hadde overtatt alle aksjene.

På samme måte må det være klart at overtakelse av mindre enn halvparten av aksjene ikke kan omtales som en virksomhetsoverdragelse med tilhørende mangelsansvar. Dette henger nødvendigvis sammen med kontrollmulighetene knyttet til aksjene. Sitter en aksjonær med en minoritetspost vil han ikke egenhendig kunne kontrollere virksomheten, selv om han er største aksjonær. Skulle han senere kjøpe seg opp til en majoritetsposisjon, vil han vanligvis ha like god kjennskap til virksomheten som de andre aksjonærene, og kan således ikke gjøre gjeldende mangler utover aksjeegenskapene.

Det er mulig å se aksjeandelens betydning fra en annen vinkel. Istedenfor å fremheve størrelsen på aksjeposten, kan man fokusere på kontrollmulighetene aksjeposten innebærer. Etter mitt skjønn er dette komplementære innfallsvinkler. Har kjøper satt seg i "driftsposisjon" ved å skaffe seg kontroll i selskapet taler dette for at det er snakk om en virksomhetsoverdragelse, i sær om han kontrollerer 2/3 av aksjene, jfr. asl. § 5-18 flg. Har han derimot ikke kontroll, slik som tilfellet er om han har mindre enn 50 % av de stemmeberettigede aksjer, jfr. asl. §5-17 flog., taler mye for å begrense selgers mangelsansvar.<sup>56</sup>

---

<sup>56</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 24

### 11.3 Kjøpers formål med aksjekjøpet

Et annet viktig argument, som nødvendigvis henger sammen med størrelsen på den overdratte aksjepost, er hva som er kjøpers *mål* med aksjekjøpet.<sup>57</sup> Klarligvis vil kjøper vanligvis ønske å overta driften av virksomheten, og vil dermed ha forventninger til de underliggende verdier, dersom han kjøper alle aksjene. Men, han kan ha det samme ønsket dersom han kun overtar en aksjemajoritet. Det riktige må være å se på dette momentet i sammenheng med aksjeandelens størrelse. Kommer man til at selger kjøpte aksjene *for deres egen skyld*, for eksempel som en ren investering, vil man neppe kunne pålegge selger mangelsansvar for virksomheten. Slike holdepunkter kan fremgå av avtalen eller omstendighetene rundt avtalen. I Bodum-dommen var det klart at kjøper var interessert i selskapets egenkapital, noe som tyder på at målet med kjøpet var å drifte virksomheten videre.

Det kan kanskje virke som om argumentet om kontrollmuligheter og størrelse på aksjeposten utelukker at vi kan snakke om virksomhetsoverdragelse for de tilfeller der kun en mindre aksjepost overføres, for eksempel 15 % av aksjene. Språklig sett passer ordet ”virksomhetsoverdragelse” da dårlig. Men dette utelukker ikke at det vide mangelsansvaret gjelder dersom det fremstår som klart etter avtaleforholdet mellom partene at det faktisk er snakk om en virksomhetsoverdragelse. Utgangspunktet for tolkningen vil alltid være avtalen, så også her kan selger pådra seg ansvar for de underliggende verdier. En slik situasjon kan tenkes der kjøper overtar en mindre andel i et selskap med det formål å på sikt ta kontrollen. Står kjøpers formål klart for selger kan han ikke unnskyldes mangler ved virksomheten med henvisning til at merkelappen ”virksomhetsoverdragelse” ikke passer.

### 11.4 Selgers forhold

Også selgers forhold kan være relevant. I dess større grad han har hatt driftsansvar i virksomheten, dess mer naturlig er det å omtale transaksjonen som en virksomhetsoverdragelse. Har han derimot ikke hatt noen innsikt i selskapet, taler dette for at han har hatt aksjeposten som investering, og det er derfor mindre grunn til å pålegge han

---

<sup>57</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 22

et omfattende mangelsansvar. Selgers forhold har også betydning for opplysningsplikten, jfr. punkt 12.2.6.

### 11.5 Vederlagets størrelse

Prisen kjøper betaler forutsettes å reflektere de underliggende verdiene i en eller annen nyttig forstand. Dette kan være relevant med hensyn til sontringen. Dersom avtalt vederlag kan sies å tyde på virksomhetsoverdragelse vil dette ha konsekvenser for mangelsansvaret. Dette kan for eksempel være tilfelle der partene avtaler en høy pris med tanke på fremtidige inntektsmuligheter. Da tyder prisen på at kjøper har vektlagt selskapets avkastningsegenskaper, og dermed har interesse av virksomhetens langsiktige driftsmessige sunnhet. Har kjøper derimot betalt en lav pris for aksjene, kan dette tyde på spekulasjon av mer kortsiktig karakter, og det vil dermed være mindre grunn for kjøper til å forvente seg beskyttelse mot mangler ved de underliggende verdier i virksomheten. Kjøper kan her ha slått til på en god investeringsmulighet fordi han vurderer selskapet som priset for lavt i forhold til selskapets fundamentale verdi.

### 11.6 Oppsummering

Som vist ovenfor kan en rekke til dels overlappende momenter ha betydning for grensedragningen mellom virksomhetsansvar og det "simple" aksjekjøp, med de konsekvenser det har for omfanget av mangelsansvaret. Å stille opp momentene etter hverandre i en list er nødvendig for oversiktens skyld, men kan føre til at dynamikken imellom de ulike momentene ikke kommer klart frem. Sannsynligvis er det riktig å anse disse momentene som særlige vektige i en konkret, helhetlig vurdering av avtaleforholdet som er grunnlag for aksjetransaksjonen. Som tidligere fremhevet er det nødvendig med en fleksibel tilnærming til kjøpslovens anvendelse når det er snakk om formuesobjekter som kjøpslovens regler ikke er utformet med tanke på. Det vil da ikke være riktig å innta en for dogmatisk holdning til en sontring med såpass betydning for de involverte parter. Om man i står overfor en virksomhetsoverdragelse eller et aksjekjøp er dermed snarere et navnet på resultatet enn noe som kan utledes rettsfølger av.<sup>58</sup>

---

<sup>58</sup> Eriksrud, 1996 s. 6

## 12 Opplysningsplikten og undersøkelsespliktenes betydning for mangelsansvarets omfang

### 12.1 Innledende bemerkninger

Utgangspunktet i norsk rett er at partene har risikoen for sine egne forventninger og forutsetninger. Men, mangelsvar kan etter kjøpslovens regler bli aktuelt dersom selger forsømmer sin opplysningsplikt, og kjøpers mangelskrav kan falle bort som en følge av at han forsømmer sin undersøkelsesplikt, jfr. lovens §§ 17 til 20. For virksomhetsoverdragelsenes vedkommende er dette spesielt relevant med tanke på den omfattende prosessen med utveksling av informasjon før avtaleinngåelse, jfr. under 10.2. Slik kan disse pliktene gi oppgav til vanskelige avveiningsspørsmål med relevans for problemstillingen, faktisk gjelder de fleste dommene på dette området dette aspektet av mangelsansvaret.<sup>59</sup>

Det er i det følgende nødvendig å gi en beskrivelse av partenes generelle opplysnings- og undersøkelsesplikt for å kunne si noe om hvilke utslag dette vil ha for mangelsansvaret ved aksjesalg. Merk også her at oppgavens problemstilling først og fremst blir aktuell med tanke på virksomhetsoverdragelse *ved aksjesalg*, ikke de "simple" aksjesalg.

Opplysningsplikten og undersøkelsesplikten henger sammen, og det er nødvendig å se de i sammenheng for å fastlegge partenes rettigheter og plikter. Det er mest naturlig å behandle undersøkelsesplikten først. Merk at innholdet i reglene vil avhenge av de individuelle avtalevilkår. Som nevnt kan partene avtale seg bort fra kjøpsloven, men det følgende vil allikevel ha direkte interesse selv der bakgrunnsretten ikke direkte kommer til anvendelse på kontraktsforholdet. Det er for øvrig svært vanlig at disse forholdene avtalereguleres.

---

<sup>59</sup> Krüger, 1999 s. 611

## 12.2 Kjøpers undersøkelsesplikt

### 12.2.1 Generelt om undersøkelsesplikten ved aksjesalg

#### 6.2.1. Generelt om undersøkelsesplikt ved aksjesalg

Det er i stor utstrekning helt nødvendig for gjennomføring av transaksjonen at kjøper mottar en betraktelig mengde informasjon om virksomheten han overtar. Er det derimot tale om et aksjekjøp i investeringsøyemed vil han ofte være fornøyd med offentlig tilgjengelig informasjon, og har heller liten adgang til å gjøre svakheter ved de underliggende verdier gjeldende som mangler.

Kjøpers behov for informasjon følger av virksomhetens kompleksitet og kjøpers formål med transaksjonen, og kan således variere betraktelig. Avgjørende for vederlagets størrelse vil være selskapets nåtidige aktiva og passiva og fremtidige inntjeningspotensial. Denne vurderingen vil avhenge av faktorer som må gjøres tilgjengelige for kjøper i forhandlingsprosessen, så som inngåtte kontrakter, utestående fordringer, regnskapsbalanse o.s.v. Selger vil normalt være nærmest til denne informasjonen og vanligvis er lite informasjon offentlig tilgjengelig.

Prosessen er typisk at selger overlater dokumentasjon til kjøper slik at han går gjennom dem etter prinsippene om ”due dilligence”, jfr. punkt 5.3. Det er også nødvendig at selger har denne informasjonen for å kunne forberede seg på å selve drive virksomheten videre<sup>60</sup>.

### 12.2.2 Kjøpslovens hovedregel

Lovens *egentlige* hovedregel<sup>61</sup> følger av kjøpsloven § 20 annet ledd:

”Har kjøperen før kjøpet undersøkt tingen eller uten rimelig grunn unnlatt å etterkomme selgerens oppfordring om å undersøke den, kan kjøperen ikke gjøre gjeldende noe som han burde ha oppdaget ved undersøkelsen, med mindre selgeren har handlet grovt aktløst eller for øvrig i strid med redelighet og god tro.”

---

<sup>60</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 30

<sup>61</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 31

Det nærmere innholdet i kjøpsloven § 20 annet ledd påkrever flere vurderinger. Den første er om kjøper faktisk har foretatt en undersøkelse (første alternativ). Dernest må det vurderes hvorvidt det foreligger tilstrekkelig oppfordring til kjøper om å undersøke virksomheten og om han hadde rimelig grunn til å unnlate å følge den (annet alternativ). Til slutt må det vurderes om han faktisk burde ha oppdaget feilen ved undersøkelsen han foretar eller burde ha foretatt.

Formelt er hovedregelen i paragrafens første ledd, som avskjærer kjøper fra å gjøre gjeldende mangel noe som han ”kjente eller måtte kjenne til ved kjøpet”. Regelen retter seg mot kjøpers faktiske kunnskap, d.v.s. forhold han kjente til ved undersøkelse og kunne innberegne i den prisen han er villig til å betale. Det ville gi dobbel uttelling om han da kunne gjøre mangelen gjeldende, derfor avskjæres muligheten for dette.<sup>62</sup>

Videre etablerer andre ledd en undersøkelsesplikt, jfr. ”uten grunn unnlatt å etterkomme selgers oppfordring om å undersøke den” Svakheter han ville ha oppdaget om han gjennomførte undersøkelsen kan ikke gjøres gjeldende som mangler. I teorien omtales dette andre ledd som et aktsomhetskrav for kjøper, men det hersker en viss uenighet om dette er en fyllestgjørende betegnelse i det det ikke etableres noen generell undersøkelsesplikt: Mangelskrav kan bare tapes dersom han enten undersøkte tingen eller ikke etterkom selgers oppfordring uten rimelig grunn.

I praksis blir gjerne spørsmålet hva som kreves for selgers oppfordring. Loven inneholder ikke noe formkrav, så en oppfordring i muntlig form vil være tilstrekkelig. Forarbeidene åpner også for at det i realiteten er et kunnskapskrav med redusert beviskrav. Etter en konkret vurdering kan man også komme til avtalesituasjonene inneholder en implisitt oppfordring. Overlates for eksempel dokumenter fra selger ligger det i dette en oppfordring til at kjøper gjør seg kjent med dokumentenes innhold. For profesjonelle parter i store virksomhetsoverdragelser vil ikke listen ligge høyt for at det foreligger en oppfordring.

---

<sup>62</sup> Buskerud Christoffersen, 2004 s. 381



§ 20 første ledd retter seg altså mot forhold kjøper ”kjente eller måtte kjenne til” – disse forholdene kan ikke gjøres gjeldende som mangel. Etter bestemmelsens ordlyd er ikke dette en undersøkelsesplikt. Tradisjonelt har man oppfattet dette som et vilkår om forsett fra kjøpers side med redusert beviskrav<sup>63</sup>. Konvensjonen som det nordiske kjøpslovssamarbeidet bygget på trekker i samme retning, jfr. CISG 1980 art. 5(3). Det avgjørende med hensyn til gjeldende rett må være at nyere rettspraksis på området behandler første ledd som et *selvstendig krav om aktsomhet*. Så, hva er konsekvensen for de typiske virksomhetsoverdragelser? Informasjonsutvekslingen vil for det første føre til at de undersøkelser kjøper faktisk utfører overfører risikoen for mangler ved virksomheten som her kommer frem fra selger til kjøper.

Hvordan undersøkelsesplikten skal forstås var oppe i Bodum-dommen, men først noen ord om begrepet *undersøkelsesplikt*:

### 12.2.3 Pliktbegrepet

Begrepet *undersøkelsesplikt* kan gi et feilaktig inntrykk av hva konsekvensene vil være dersom denne forsømmes av kjøper. Ordet synes å pålegge selger en handlingsplikt, men det er ikke tilfelle. Situasjonen kan være at det eksisterer en mangel ved de underliggende verdiene, men konsekvensen av å forsømme undersøkelsesplikten vil ikke være å gi selger noe krav på kjøper. Følgen vil være at kjøpers mangelkrav mot selger faller bort, ved at heller ikke krav han hadde mulighet til å tilegne seg kunnskap om før avtaleinngåelse kan gjøres gjeldende<sup>64</sup>. Undersøkelsesplikt er imidlertid et innarbeidet begrep, og jeg kan ikke se at noe alternativ er lansert i teorien.

### 12.2.4 Bodum-dommen og undersøkelsesplikten

I Bodum-dommen var spørsmålet om subjektive forhold på selgers side på kjøpersiden kunne føre til bortfall av mangelskravet et sentralt moment. Førstvoterende kom til at faktum gir kjøperen Peter Bodum A/S støtte for at de ikke var kjent med den dårlige

---

<sup>63</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 33 som viser til NU 1984:5 s. 235

<sup>64</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s.31

fordringen i virksomheten. Han kommer altså til at kjøper ikke ”kjente til” fordringen, jfr. § 20 første ledd.

Dernest vurderer Høyesterett om han ”måtte kjenne til” fordringen, jfr. § 20 første ledd. Førstvoterende viser til forarbeidene, Ot.prp. nr. 80 (1986-1987 s. 63, som viser til CISG art. 35 tredje ledd, og formulerer ”et veiledende synspunkt” som spørsmålet om ”kjøper har hatt noen rimelig unnskyldning for å være uvitende om forholdet”<sup>65</sup> (side 1120). Med andre ord formulerer Høyesterett spørsmålet som et *aktsomhetskrav*.

Førstvoterende slår fast at faktum i saken ikke fører til at mangelskravet faller bort. Det til tross for at kjøper verken gjennomførte ”due dilligence” eller foretok ”en mer begrenset gjennomgang av selskapets økonomiske stilling”. Svakheten i selskapet var noe han ”måtte kjenne til”, så da skulle man tro at mangelskravet var tapt. Høyesterett vurderte det annerledes:

”De konkrete omstendigheter i vår sak tilsier likevel at det ville være urimelig å la kjøpers mangelsinnsigelse på tapt under henvisning til unnlatte undersøkelser”.

Årsaken til denne ”lempelige” anvendelsen av undersøkelsesplikten er at kjøper Peter Bodum A/S på direkte spørsmål fikk bekreftet at egenkapitalen var intakt, samtidig som at begge parter var kjent med at salget i virksomheten gikk godt til tross for kort driftstid. Selgers subjektive forhold ble altså tillagt vekt.

Høyesteretts vurderinger av hvordan kjøpsloven § 20 kommer til anvendelse har prinsipiell betydning for undersøkelsespliktenes innhold ved virksomhetsoverdragelser. Det vesentlige er at kjøpers krav kan falle bort selv om det er på det rene at han ikke har faktisk kunnskap om mangelsforholdet, dersom det kan legges ham til last at han ikke har denne kunnskapen. Dermed står undersøkelsesplikten i kjøpsloven § 20 andre ledd står på egne ben – den

---

<sup>65</sup> Som støtte viser han til side 63 i proposisjonen til side 62 vedrørende uttrykket ”måtte være kjent med” i kjøpsloven § 17 andre ledd bokstav b

hjemler en ”selvstendig, generell undersøkelsesplikt”<sup>66</sup>. Det samme har støtte i Skøyen Næringspark-dommen, inntatt i Rt. 2002 s.696, der førstvoterende i et obiter dictum uttaler om tolkningen av den likelydende bestemmelsen i avhendingsloven, § 3-7:

”Jeg bemerker at jeg oppfatter ’måtte kjenne til’ som et normativt begrep, og ikke som en bevisregel, slik partene har anført. I forarbeidene, Ot.prp.nr.66 (1990-1991) side 89, sies det at ’Meninga er at det ikkje må liggje føre noka rimeleg grunn for å vera uvitande’. Mangel kan altså foreligge selv om det er helt på det rene og uomtvistet at selgeren ikke positivt hadde kunnskap om forholdet, men det er ikke tilstrekkelig at han burde ha kjent til det.” (s.702)

Konsekvensen av Bodum-dommen og Skøyen Næringspark er at man i praksis tolker ordlyden i § 20 første ledd, annet alternativ, utvidende. Det er videre klart og at det også finnes tilfeller der man ikke har oppfordring til å foreta undersøkelser eller faktisk har foretatt undersøkelser, jfr. kjøpsloven § 20 annet ledd, men der mangel på undersøkelser allikevel kan føre til bortfall av mangelsansvaret.

Spørsmålet blir da: Hva skal til for at mangelskravet skal falle bort som følge av mangel på aktsomhet fra kjøpers side? Dette kan best formuleres som et spørsmål om hvilken grad av uaktsomhet som må til. Mye taler for at det bør stilles krav til grov uaktsomhet, blant annet kan man peke på sammenhengen med § 20 annet ledd (som retter seg mot simpel uaktsomhet), den siterte uttalelsen fra Skøyen Næringspark-dommen og teori knyttet til CISG art 35 (3)<sup>67</sup>.

En slik standard for aktsomhet virker også å ha bred støtte i teorien. Grov uaktsomhet defineres tradisjonelt som ”kvalifisert klanderverdig opptreden som foranlediger sterke bebreidelser for mangel på aktsomhet” (Rt. 1970 s. 1235). Dette beskrives i Rt. 1989 s. 1318 som ”et markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte”. Hagstrøm uttaler i denne

---

<sup>66</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 34. Bruken av Rt. 2002 s. 696 og sitatet derfra kommer fra Hagstrøm, 2003 s. 149

<sup>67</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 35

forbindelse: ”En (sic) grunnleggende premiss er at forpliktelsene utspringer av et kontraktsforhold i næringsvirksomhet, slik at det er en profesjonell norm som er avgjørende, og at profesjonsansvaret etter rettspraksis er strengt”. Det vil være nødvendig å foreta en konkret helhetsvurdering der både forhold ved avtalen og omstendighetene rundt vil ha betydning. Ved virksomhetsoverdragelser ved aksjesalg skal det etter dette mye til før man kommer til at kjøper har opptrådt så uforsvarlig at mangelskravet mot selger faller bort med hjemmel i kjøpsloven § 20 første ledd annet alternativ. Ikke bare er kjøper gjennomgående næringsdrivende, det må forventes at den særlige transaksjonsnaturen fører til inngående undersøkelser foretas før avtaleinngåelse. Avtaleforholdets kompleksitet så å si krever aktsomhet av de involverte parter. I Bodum-dommen er det klart at kjøper Peter Bodum A/S i utgangspunktet ikke var aktsom med hensyn til informasjonen, og kanskje også grovt uaktsom, ved at han ikke etterspurte regnskapene som ville avslørt den dårlige fordringen i selskapet. På grunn av selgers subjektive forhold falt imidlertid mangelskravet ikke bort.

Videre i Bodum-dommen kom retten til at det er klart at Blyverket A/S hadde kunnskap om den dårlige fordringen, og ”må ha risikoen for at det ble gitt riktige opplysninger om et så sentralt forhold som mellomværendet med Eva Norge”. Da spilte altså selgers subjektive forhold inn på vurderingen av opplysningsplikten.

#### 12.2.5 Forhold på selgers side som modifierer undersøkelsesplikten

Kjøpsloven § 20 annet ledd unntar kjøpers manglende undersøkelser fra å føre til bortfall av mangelsansvar for det tilfelle at selger ”har handlet grovt aktløst eller for øvrig i strid med redelighet og god tro”.

Som i Bodum-dommen kan altså selgers forhold føre til at den manglende faktiske kunnskap eller manglende aktsomhet med hensyn til å foreta undersøkelser ikke fører til at kjøper taper sitt mangelskrav. Det vil altså for både § 20 første ledd og andre ledd være nødvendig å se på selgers og kjøpers forhold i sammenheng.

Det nærmere innholdet i modifikasjonen av undersøkelsesplikten avhenger av avtalen og omstendighetene rundt, men på generelt grunnlag er antagelig uredelighetsvilkåret lempeligere enn aktsomhetsvilkåret. Hagstrøm peker riktignok på at uttrykket ”grovt aktløst” rimer dårlig med ”redelighet og god tro”<sup>68</sup>, som har forbindelser til praksis omkring avtalelovens § 33, men dette er nok gjeldende rett. Det vil være opplysninger om de krav kjøpsloven setter til virksomheten slik de fremgår av kjøpsloven §§ 17 til 19, samt ”vesentlige forhold ved virksomheten”<sup>69</sup>, som dersom de holdes tilbake kan modifisere undersøkelsesplikten og således føre til at mangelsansvaret består til tross for uaktsomhet på kjøpers hånd.

Det er klart at ikke enhver opplysning selger tilbakeholder vil ha relevans for undersøkelsesplikten – slik virkning vil bare ”illojal fortieelse” ha.<sup>70</sup> Dette kan formuleres som et krav om at kjøper hadde en legitim forventning om å få opplysningen og at selger ikke tilfredsstilte denne forventningen. Her kommer sammenheng med aktsomhetskravet fra første ledd frem. I forarbeidene til § 19 litra c (selgers opplysningsplikt, se nedenfor) står det:

”Selgeren vil vanligvis ikke ha opplysningsplikt når det gjelder forhold som kjøperen burde ha oppdaget ved en normal undersøkelse av tingen. Bestemmelsen er derfor mest aktuell i forbindelse med vesentlige egenskaper som ikke kan oppdages ved en vanlig undersøkelse”.

Dette innebærer at dersom selger kan forvente at kjøper selv ville oppdage feilen ved en normal undersøkelse trenger han ikke opplyse om den. Det er nødvendig å fortolke den enkelte avtale konkret for å gjøre seg opp en oppfatning om hvem som har ansvaret for å sørge for opplysning av virksomheten før overdragelse.

---

<sup>68</sup> Hagstrøm, 2003 s. 333

<sup>69</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 37.

<sup>70</sup> Buskerud Christoffersen, 2004 s. 384

Som omtalt foran har Høyesterett tolket kjøpsloven § 20 første ledd som en selvstendig undersøkelsesplikt. Det oppstår dermed en viss usikkerhet med hensyn til forholdet mellom reservasjonen i andre ledd i.f. og undersøkelsesplikten i første ledd. Hva er resultatet dersom kjøper har opptrådt grovt uaktsomt, jfr. første ledd, slik at mangelsansvaret i første omgang faller bort, og selger har opptrådt uredelig, jfr. andre ledd? Tolker man første ledd uten hensyn til andre ledd kommer man til at mangelsansvaret faller bort. Man stiller her kjøper i en dårligere rettsstilling enn om han bare utviste simpel uaktsomhet. Dette var neppe lovgivers intensjon. Av hensynet til sammenheng i lovteksten er det derfor nødvendig å tolke redelighetsreservasjonen inn også i første ledd. Dette synes også å være forenlig med Høyesteretts rettsanvendelse i Bodum-saken. Her kom man først til at kjøper hadde opptrådt grovt uaktsomt, men hold dette mot selgers forhold (han svarte blant annet bekreftende på spørsmål om egenkapitalen var intakt). Man foretok med andre ord en innfortolkning av redelighetsreservasjonen, slik at mangelsansvaret falt bort på grunn av selgers subjektive forhold. Antagelig må dette ses på som en snever unntaksregel, en sikkerhetsventil for de forhold som er såpass alvorlige at rimelighetshensyn tilsier en annen løsning enn den som følger av første ledd isolert. Jeg viser her til førstvoterendes bruk av ordet ”urimelig” i Bodum-dommen.

#### 12.2.6 Faktiske omstendigheter med betydning for undersøkelsesplikten

For å avgjøre om mangelsansvaret faller bort ved overdragelse av virksomhet vil man måtte vurdere hvilket aktsomhetsnivå som skal kreves av kjøper eller de av hans kontraktsparter som han kan identifiseres med. Hensikten i det videre er å antyde hvilke momenter som vil ha betydning for denne vurderingen. Listen vil ikke være uttømmende. Fremstillingen bygger her på Buskerud Christoffersen artikkel fra 2004 s. 388 flg.<sup>71</sup>

##### 12.2.6.1 Selgers åpenhet og intern dokumentasjon

---

<sup>71</sup> Det er lite annen tilgjengelig informasjon med hensyn til aktsomhetsnivået ved virksomhetsoverdragelser

Ved virksomhetsoverdragelser er kjøper ofte avhengig av intern dokumentasjon som selger ikke er forpliktet til å avgi og som ikke er offentlig tilgjengelig. I hvilken grad selger åpner seg opp for kjøpers undersøkelser med hensyn til slike opplysninger er derfor sentralt i forhold til omfanget av undersøkelsesplikten. Vil ikke selger samarbeide kan man vanskelig komme til at mangelsansvaret faller bort på grunn av kjøpers manglende aktsomhet. Dette kan være tilfelle der konkurransehensyn og ønsket om å holde forretningshemmeligheter bort fra kjøper får selger til å stenge dørene til ”blekket er tørt” på avtalen. Dersom selger derimot åpner opp virksomheten for kjøper og gir ham tilnærmet fri tilgang skjerpes aktsomhetskravet for kjøper. Burde han oppdaget mangelen ved denne frie undersøkelsen vil han vanligvis tape mangelsinnsigelsen. Mellom disse ytterpunkter finnes glidende overganger med hensyn til hvor mye kan som kreves av kjøpers undersøkelser.

#### 12.2.6.2 Offentlig tilgjengelig informasjon

Kjøper står i utgangspunktet på egenhånd med hensyn til det som er av offentlig informasjon. Regnskaper fra foretaksregisteret vil for den jevne kjøper være av stor betydning. Informasjon om en rekke viktige egenskaper ved virksomheten er altså tilgjengelig uten av selger medvirker.

For at kjøpers mangelsinnsigelse ikke skal falle bort som følge av at han ikke har undersøkt regnskapene, må han ha hatt ”rimelig grunn” til dette, og dette kan vanskelig tenkes. I Bodum-dommen var riktignok regnskapene ikke gått gjennom av selger, men det var på grunn av at det ikke eksisterte offentlig tilgjengelige reviderte årsregnskap fordi selskapet hadde vært så kort tid i drift. Hadde regnskapene vært tilgjengelige ville situasjonen vært en annen. Det finnes en rekke offentlige registre, og hvis kjøper unnlater å undersøke i disse kan følgen for aktsomhetsvurderingen være lik som for foretaksregisteret. Den nærmere konkrete vurderingen vil avhenge av hvor stor innsats som er nødvendig fra kjøpers side for å få meningsfull innsikt. Det fins grenser for hva man kan kreve, for eksempel der eiendomsstrukturen i en virksomhet er komplisert og omfattende. Dessuten

kan man ikke kreve at kjøper skal lete gjennom ethvert offentlig register uansett forholdene ellers. Det må være rimelig grunn etter omstendighetene og avtaleforholdet for å forvente at kjøper undersøker et gitt register. Hvilke register omstendighetene oppfordrer til undersøkelse i avhenger også av i hvilken grad selger er åpen med hensyn til andre opplysninger. Skal man søke i eiendomsregisteret er man for eksempel avhengig av relevante lister over de aktuelle eiendommene. På den annen side, er selger åpen om intern dokumentasjon er dette en oppfordring til kjøper å komplementere om nødvendig med offentlig tilgjengelig informasjon.

#### 12.2.6.3 Partenes profesjonalitet

Aktsomhetsnivået må fastlegges med hensyn til den enkelte kjøpers subjektive forhold. I den forbindelse er hans profesjonalitetsnivå av betydning. Man vil i praksis kreve mer etter som en kjøper er kjent med den relevante bransje og selve virksomheten. Det vil imidlertid være en nedre grense for hvor "uprofesjonell" en part kan være med relevans for undersøkelsesplikten. Det er tross alt snakk om en kjøper av en faktisk virksomhet det er snakk om. Det er opp til kjøper å knytte til seg den nødvendig ekspertise om han selv ikke besitter den. Dette er ikke upraktisk ved virksomhetsoverdragelser, da det kan være nødvendig med advokater for å se på det rettslige, revisorer for regnskapene og så videre. Utgangspunktet er jo som nevnt at partene har risikoen for sine egne forventninger, og bygger disse på manglende innsikt hos kjøper er han nærmest til å bære risikoen.

Selgers profesjonalitet kan også spille en viss betydning. Kjøper må stille seg spørsmålet om han kan stole på selgeren. Har han gode holdepunkter for dette, eksempelvis der selger er en respektert ekspert i bransjen, kan han i større grad innrette seg etter at opplysningene derfra stemmer enn om det er snakk om en novise på området.

#### 12.2.6.4 Kompleksitet

Tidligere har vi sett at virksomhetsoverdragelsenes kompleksitet motiverer partene til å i omfattende grad regulere forholdet dem imellom. Forut for slike avtaler må ofte store mengder informasjon overlates gjennomgå av kjøper. Omfanget av informasjonen og tiden kjøper har tilgjengelig til å verifisere og vurdere innholdet har betydning for hva man kan



kreve av hans aktsomhet. Tidsfrister kan her spille inn: Har selger satt for kort frist, senker dette nødvendigvis kravet til kjøpers undersøkelser. Kan den ufullendte gjennomgangen føres tilbake til kjøpers sløsing med tid eller overvurdering av eget potensial vil oversittelse av tidsfristen derimot skjerpe aktsomhetskravet.

#### 12.2.6.5 Partenes forhold til hverandre

Parter som kjenner hverandre godt, slik tilfellet var i Bodum-dommen, vil ha større grunn til å stole på hverandre i forretningslivet. Da senkes også kravet til kjøpers aktsomhet ved at han kan ha grunn til å forvente at motparten ville gjøre ham oppmerksom på eventuelle svakheter i virksomheten han vil overta. Er partene bitre motstandere, eller kjøper er kjent med selgers dårlige rykte vil dette skjerpe undersøkelsesplikten.

#### 12.2.6.6 Oppfordringens innhold

Det vil ha betydning om oppfordringen fra selger om å undersøke er av generell karakter, eller om den går på konkrete forhold. I det siste tilfelle må det kreves at selger foretar mer inngående undersøkelser. Det vil i utgangspunktet ikke være noe krav om at bringer inn spesiell ekspertise ved undersøkelsen, men om kjøper oppfordrer til undersøkelse av et aspekt ved virksomheten konkret kan dette være nødvendig.

#### 12.2.6.7 Ekstraordinære eller ordinære forhold ved virksomheten

Det må kunne forventes at kjøper undersøker de ordinære sidene av virksomheten, som regnskaper, varemerker m.m. Er det derimot snakk om ekstraordinære forhold vil det være mindre grunn til å forvente at kjøper skal foreta egne undersøkelser der det ikke foreligger noen oppfordring fra selger til å gjøre nettopp det. Det må videre kreves at selger undersøker forhold som er ordinære, men som er av sentral betydning for virksomheten. Dersom den inntektsgivende aktiviteten er knyttet til et bestemt varemerke, må man kunne kreve at kjøper undersøker omstendighetene rundt eierforholdet. Et eksempel med betydning også for virksomhetsoverdragelsene finnes i LB-2002-2 (Dom i Borgarting lagmannsrett), der kjøpers primære interesse i et selskap som eide en fast eiendom kjøper ville utvikle. Kjøper ble ikke hørt med at selger skulle ha opplyst om begrensninger i

forutsatt bruk av offentligrettslig karakter, og retten la vekt på at kjøperen var profesjonell og burde foretatt nærmere undersøkelser.

#### 12.2.6.8 Svakheter i den mottatte informasjon

Kjøper må kunne forutsette at informasjonen han mottar av selger er korrekt. Vi har tidligere sett at kjøpsloven § 18 kan påføre selger ansvar for svikt i opplysningene. Dette kan også forankres i kjøpsloven § 20 annet ledd ved at man kan komme til at selger har ”handlet grovt aktløst eller for øvrig i strid med god tro”. En begrensning må da imidlertid være at åpenbare selvmotsigelser kan tilsi at kjøper må foreta egne undersøkelser. Det samme gjelder der kjøper blir klar over svakheter i informasjonen i ett henseende. En aktsom kjøper må da kunne forvente andre svakheter, og således foreta en nærmere undersøkelse.

Informasjonens form kan også ha betydning. I Bodum-dommen fikk kjøper muntlig informasjon av kjøper om egenkapitalen uten selv å se regnskapene (som ikke var offentlig tilgjengelige). Høyesterett stilte med andre ord ingen krav til at kjøper må be om dokumentasjon for opplysningene. Omstendighetene omkring dette salget var spesielle, og det er tvilsomt om det generelt ikke skal stilles noe krav til at kjøper ber om dokumentasjon for så vidt viktig informasjon som den som finnes i regnskapene, enn mer om kjøper har spesiell grunn til å stille spørsmål ved informasjonen.

#### 12.2.6.9 ”Due dilligence”-klausuler og undersøkelsesplikten

Innholdet av ”due dilligence”-klausuler varierer i så stor grad at man neppe kan si at slike klausuler generelt hever kravet til kjøpers aktsomhet. Det må imidlertid være klart at ved omfattende og fullstendige ”due dilligence”-undersøkelser skjerpes aktsomhetskravet betraktelig.

#### 12.2.7 Garantikatalogen og undersøkelsesplikten

Garantier er omtalt flere ganger og brukes i omfattende grad ved virksomhetsoverdragelser, vanligvis med den følge at selger påtar seg et objektivt ansvar, jfr. punkt. 10.3.3, enten

grunnlaget er kjøpslovens allminnelige garantiregler, jfr. lovens §§ 17 til 19, eller avtaleregulert tilsikringsansvar, jfr. kjøpslovens § 40.

Undersøkelsesplikten kan også influeres av garantikatalogen, og dette vil svært ofte reguleres i avtaleforholdet mellom partene. En vanlig variant er at det avtales at kjøpers kunnskap om det underliggende, garanterte forhold ikke skal ha betydning under noen omstendighet.<sup>72</sup>

Utgangspunktet i teorien er at selgers tilsikringsansvar og garantiansvar ikke reduseres av kjøpers manglende undersøkelser. Konsekvensen er at kjøper kan innrette seg etter de tilsikrede egenskaper uten å måtte bruke ressurser på å undersøke om forholdene faktisk er slik selger påstår. Dette er også delvis meningen med garantikatalogen, spesielt der selger garanterer for forhold kjøper vanskelig kan vurdere selv.

Hovedregelen er ikke unntaksfri for tilsikringsansvarets vedkommende. Dette ansvaret er i kjøpsloven forankret i § 40. I forarbeidene til denne bestemmelsen uttrykkes at det må avgjøres konkret hvorvidt en garanti som utgjør en tilsikring skal gjelde uten forbehold, basert på en tolkning av den enkelte bestemmelse.<sup>73</sup> Det er mulig å tolke en forsømt undersøkelsesplikt som et forhold som kan føre til at tilsikringsansvaret faller bort, men det er usikkert om dette vil være riktig å gjøre. Ei heller kjøpsloven § 20 gir svar på om tilsikringsansvaret kan falle bort på grunn av manglende undersøkelser. Det følger av annet ledd at undersøkelsesplikt utløses av oppfordring fra selger og at undersøkelsesplikten kan falle bort dersom kjøper har "rimelig grunn" til ikke å undersøke. Etter en ren språklig forståelse vil det forhold at selger har tilsikret et egenskap være slik rimelig grunn til ikke å undersøke, men dette er heller ikke en sikker tolkning. § 20 første ledd har motsetningsvis ingen slik reservasjon – faktisk kunnskap om svakheten ved den tilsikrede egenskapen vil føre til at selger ikke kan gjøre som mangel den tilsikrede egenskapen ved virksomheten. Det samme følger også av regelen i andre ledd som avskjærer krav knyttet til forhold

---

<sup>72</sup> Buskerud Christoffersen, 2004 s. 400

<sup>73</sup> Buskerud Christoffersen, 2004 s. 401 som viser til Ot.prp. nr. 80 (1986-1987) s. 93

*kjøper burde ha oppdaget ved undersøkelse. Alt i alt fører dette til at garantiklausulen må tolkes til å innebære at kjøpslovens § 20 ikke kommer til anvendelse i avtaleforholdet for at verken forhold kjøper hadde faktisk kunnskap om eller forhold han burde skaffet seg informasjon om ved en normal undersøkelse skal kunne avskjære et tilsikringsansvar.*

For å avgjøre dette spørsmålet blir det sentralt hva partenes intensjon var ved å garantere visse aspekter av virksomheten i avtalen. Avtaler partene garantier for å la kjøper slippe undersøkelser av dokumenter (kanskje også av offentlig tilgjengelig informasjon) er det unaturlig å la kjøpers kunnskaper få betydning for garantiansvaret. Er kjøper usikker med hensyn til en viktig side ved virksomheten og i overensstemmelse med selger kommer til at garanti skal utferdiges, vil det likeledes være nærliggende å tolke dette slik at kjøpers faktisk kunnskap om forholdet og om han burde skaffet seg slik kunnskap er uten betydning for tilsikringsansvaret. Hensynet til forutberegnelighet for partene taler for en slik løsning. På den annen side bør ikke kjøper beskyttes der selger avgir garanti i god tro til at forholdet er i orden, og kjøper er klar over at forholdet nettopp *ikke* er i orden slik at han senere vil kunne kreve erstatning for forholdet. Dette vil være en uberettiget gevinst for kjøper og kan føre til at mangelsansvaret bortfaller, altså at garantiklausulen tolkes slik at undersøkelsesplikten ”går foran” tilsikringsansvaret.

Hvor spesifikk garantien er utformet vil også ha betydning for tilsikringsansvaret. Påtar selger seg ansvar for et spesifikt, avgrenset forhold vil dette lettere gjøre kjøpers forhold betydningsløst enn om selger påtar seg et generelt garantiansvar. I sær må dette gjelde om de avgitte garantier er sammenfallende med selgers totale mangelsansvar etter avtalen. Dette må gjelde på samme måte for selgers oppfordring til å undersøke: Oppfordrer selger til en generell undersøkelse av virksomheten tyder dette på at kjøper faktisk må foreta undersøkelser også med hensyn til garantier. Oppfordrer han til å undersøke spesifikke forhold vil man vanskelig kunne komme til at selgers kunnskap er uten betydning for tilsikringsansvaret. Dette vil gjelde enn mer dersom garantiene er omfattende og generelle.

På grunn av de spesielle omstendighetene rundt virksomhetsoverdragelser kan det faktisk argumenteres for at garantikatalogen i mange tilfeller ikke utelukker at forsømt undersøkelsesplikt fører til at tilsikringsansvar faller bort. Den alminnelige lojalitetsplikten i kontraktsforhold innebærer at fordi kjøper er avhengig av samarbeid og informasjonsutveksling med selger, vil det være god grunn til å kreve at han foretar undersøkelser også om garanterte forhold i avtalen.<sup>74</sup> Garantikatalogen kan med andre ord ikke tolkes som en forbeholdsløs overlatelse av risiko fra selger til kjøper.

#### 12.2.8 Oppsummering

En rekke omstendigheter både i og utenfor avtaleforholdet påvirker undersøkelsesplikten. Generelt fører den omfattende og kompliserte avtaleprosessen, som forutsetter betydelig grad av samarbeid mellom partene, til en streng aktsomhetsnorm for kjøper. Den utstrakte bruken av ”due dilligence” trekker i samme retning. Det følger ikke nødvendigvis av garantier at kjøpers kunnskap om eller manglende undersøkelser av en svikt ved virksomheten er uten betydning for mangelsvurderingen - det er nødvendig å foreta en konkret tolkning den enkelte garanti.

#### 12.3 Selgers opplysningsplikt

Som det følger av det ovennevnte henger opplysningsplikten og undersøkelsesplikten sammen. Det kan lett føre til at en separat behandling fører til at ting gjentas to ganger, men det er nødvendig for å nærmere beskrive opplysningspliktens innhold.

I kontraktsretten gjelder et ulovfestet prinsipp om at det foreligger mislighold opplysningsplikt der ”realdebitors tilbakehold av opplysninger dreier seg om *vesentlige forhold* vedrørende ytelsen, opplysninger som den annen part *hadde grunn til å regne med å få*, og der det *kan antas at realdebitors unnlatelse har innvirket på avtalen*”.<sup>75</sup> I disse tilfellene ville det være uredelig av selger å forholde seg taus, forutsatt at det fantes kausalitet mellom den manglende opplysningen og avtaleinngåelsen. Jeg viser til det som er sagt foran under punkt 7.2 om kausalitetskravet i forbindelse med opplysningssvikt.

---

<sup>74</sup> Buskerud Christoffersen, 2004 s. 403

<sup>75</sup> Hagstrøm, 2003 s. 135

Dette prinsippet har fått gjennomslag i flere kjøpslover, men i selve kjøpsloven kun for ”som den er”-kjøp regulert i § 19 førte ledd alternativ b. Jeg viser til det jeg har sagt om § 19 og avtaler om virksomhetsoverdragelse under punkt 7.5. Til tross for at det ikke er riktig å innfortolke § 19 generelt i denne type avtaler, må en opplysningsplikt som gjelder i salg med et eksplisitt forbehold gjelde enn mer for vanlige kjøp. Dette er også sikker rett. Jeg vil i det videre utdype hva som ligger i vilkårene for opplysningsplikt.

Begrepet ”forhold” innebærer at hovedregelen er at opplysningsplikten gjelder historiske kjensgjerninger, ikke hypoteser eller forventninger om fremtiden, jfr. det som er sagt foran om beregning av avkastningsverdi. Selger vil altså ikke ha opplysningsplikt for at han for eksempel anser at bransjen virksomheten driver i ikke har noen fremtid.

Kravet om at kun ”vesentlige forhold” utløser opplysningsplikt innebærer at mer perifere kunnskaper ikke er relevante. En som selger en stor virksomhet kan ikke forventes å opplyse kjøper om enhver liten detalj, og dette er heller ikke nødvendig for å unngå mislighold.

Det følger videre av § 19 at kjøper bare kan forvente å bli opplyst om forhold som selger kjenner eller ”måtte kjenne til”, med andre ord kreves det forsett eller grov uaktsomhet fra selgers side for å konstatere mangel som følge av forsømt opplysningsplikt (i motsetning til det som følger av praksis omkring avtalelovens § 33).<sup>76</sup> Tidligere antok man at ”måtte kjenne til” innebar en lempning av beviskravene for forsett. Bodum-dommen fulgte imidlertid opp et obiter dictum i Rt. 2002 s. 696 der begrepet ble ansett som en *normativ regel*. Der ble det vist til forarbeidene (Ot.prp. nr. 66 (1991-91) s. 89): ”Meningen er at det ikke må foreligge noka rimeleg grunn for å vera uvitande”.<sup>77</sup> Altså kan opplysningsplikt foreligge selv om kjøper ikke kjenner til forholdet, men det er ikke tilstrekkelig at han *burde* kjenne til det.

---

<sup>76</sup> Hagstrøm, 2003 s.152

<sup>77</sup> Hagstrøm, 2003 s. 149

Det er en direkte sammenheng mellom aktsomhetskravet til kjøper slik det fremgår av kjøpsloven § 20. Det må foretas en konkret helhetsvurdering der fokuset ligger på vilkåret om kjøper hadde ”grunn til å regne med å få” opplysningene, jfr. foran om uttalelsen fra forarbeidene til § 19 litra c.<sup>78</sup>

Det følger av dette at dersom det er klart at en normal undersøkelse av virksom vil avdekke mangelen, kan selger forholde seg passiv uten å misligholde opplysningsplikten.

Konsekvensen er blant annet når det gjelder offentlig tilgjengelige opplysninger om en virksomhet stilles lempelige krav til selgers opplysningsplikt. Taler man derimot om forhold ved virksomheten som har betydning for den videre driften og som kjøper ikke har tilgang til vil opplysningsplikten lett bli aktualisert. Da vil altså selgers opplysningsplikt gå foran undersøkelsesplikten. Som jeg har påpekt var dette tilfelle i Bodum-dommen. Er det snakk om næringsdrivende må det mye til for at opplysningsplikt inntreffer. Er derimot den ene parten underlegen den andre vil dette ha betydning for hvilke opplysninger han hadde ”grunn til å regne med å få”.

Til sist vil vurderingen avhenge av den konkrete avtalen og omstendighetene rundt. En må avgjøre hvilke opplysninger kjøper kan forvente å få av selger og hva en må forvente at kjøper selv skaffer seg opplysninger om. Virksomhetsoverdragelsene er typisk betegnet av langvarig og omfattende utveksling av informasjon forut for avtaleinngåelse. Avhengig av selgers forhold til virksomheten vil reglene om opplysnings- og undersøkelsesplikt gjerne føre til at det i stor grad er opp til selger å gjøre hemmelig informasjon tilgjengelig for motparten. Dette kan være problematisk dersom konkurransehensyn, tidspress eller lignende begrenser mulighetene for informasjonsutveksling. Det er delvis på grunn av dette reglene om ”due dilligence” er nyttige for mange næringsdrivende. I denne sammenheng virker ”due dilligence” som avtaleregulering av undersøkelsesplikten. Selger får da tilgjengelig en stor del dokumentasjon om virksomheten, og gis tilstrekkelig tid til å sette

---

<sup>78</sup> Buskerud Christoffersen, 2005 s. 38

seg inn i informasjonen før avtaleinngåelse. ”Cut-off”-klausuler kan også være nyttige for å redusere risikoen for uvelkomne overraskelser ved virksomhetsoverdragelser.

### **13 Avsluttende bemerkninger**

Det er rimelig klart at det finnes en god del usikkerhet med hensyn til eksakt hvilke regler som gjelder for mangelsansvaret i grenseområdet mellom virksomhetsoverdragelse og de alminnelige aksjesalg. Profesjonelle parter vil søke å minimere denne risikoen ved omfattende kontraktsregulering, for på den måten å sikre sine langsiktige interesser. Med tanke på hvor kompliserte disse rettsforholdene er det kanskje like greit at partene har en slik oppfordring. Den utstrakte bruken av ”due dilligence”-prosessen tyder på at behovet for enhetlig regulering er til stede.<sup>79</sup> Problemer kan allikevel oppstå, særlig for de ”semi-profesjonelle” næringsdrivende og for de med dårlig tid.

Det vil neppe være særlig nyttig for avtalepartee med ytterligere lovgivning på området slik forholdene er i dag. Kunnskapen om hvordan mangelsansvaret best bør reguleres vil også være hos de involverte parter, ikke lovgiver. Det har stor samfunnsøkonomisk betydning at omsetning av selskapsandeler foregår uten for store transaksjonskostnader, men virksomhetsoverdragelser og lignende transaksjoner må nødvendigvis innebære en god del informasjonsutveksling og personlig kontakt mellom partene. Da er det også mest naturlig at mangelsprosmålet reguleres i avtalen mellom dem imellom. I Sverige har enkelte teoretikere argumentert for lovregulering uten at dette har ført fremt til dags dato.<sup>80</sup>

---

<sup>79</sup> Dette til tross for at ”due dilligence” må sies å ha mindre plass i norsk rett enn i anglo-amerikansk rett, på grunn av vår omfattende ”kjøpervennlige” lovgivning

<sup>80</sup> Eriksrud, 1996 s. 5



## 15 Litteraturregister

### 15.1 Merknad til kildebruk

Jeg har lest overfladisk gjennom en masteroppgave om samme emne (tilgjengelig elektronisk gjennom Universitetsbiblioteket, publisert 02.08.2005, veiledet av Tore Bråten og Kristin Normann) uten å bygge noe av argumentasjonen på denne. Jeg har dog benyttet meg av kildehenvisningene for å finne litteratur.

### 15.2 Lov- og forarbeidsregister

- 1918 Lov om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer 31. mai nr. 4
- 1939 Lov om gjeldsbrev 17 februar nr. 1
- 1985 Lov om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper (selskapsloven) 21. juni nr. 83
- 1988 Lov om kjøp (kjøpsloven) 13. mai nr. 27
- 1992 Lov om avhending av fast eiendom (avhendingslova) 3. juli nr. 93
- 1997 Lov om aksjeselskaper (aksjeloven) 13. juni nr. 43  
         Lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven) 13. juni nr. 45
- 2000 Lov om børsvirksomhet m.m. (børsloven) 17. november nr. 80
- 2002 Lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven) 21. juni nr. 34

### 15.3 Domsregister

Rt. 1928 s. 1057

Rt. 1934 s. 740

Rt. 1936 s. 529  
Rt. 1959 s. 581  
Rt. 1970 s. 1235  
Rt. 1988 s. 295  
Rt. 1989 s. 1318  
Rt. 1994 s. 833  
Rt. 1999 s. 408  
Rt. 2002 s. 696  
Rt. 2002 s. 1110

#### 15.4 Bøker

Hagstrøm, Viggo. *Obligasjonsrett*. Universitetsforlaget, Oslo 2003  
Woxholt, Geir. *Selskapsrett*. Gyldendahl Norsk Forlag, Oslo 2004  
Krüger, Kai. *Norsk Kjøpsrett*. Alma Mater Forlag / Fagbokforlaget, Bergen 1999  
Selvig, Erling. *Kjøpsrett til studiebruk*. Universitetsforlaget, Oslo 2003

#### 15.5 Artikler

Christoffersen, Margrethe Buskerud. *Virksomhetsoverdragelser – noens kjøpsrettslige spørsmål i lys av Rt 2002 1100 (Bodum-dommen)*. Hentet fra Lovdata. Trykt i: Jussens Venner. 2005, s. 19.

Christoffersen, Margrethe Buskerud. *Kjøpers undersøkelsesplikt ved overdragelse av virksomhet*. Hentet fra Lovdata. Trykt i: Tidsskrift for Forretningsjuss. 2004, s. 373.

Mikalsen, Geir og Ola Mestad. *Mangelsspørsmålet ved foretakskjøp: avtaleutforming og bakgrunnsrett*. I: Bahr: Næringslivsjus: Aktuelle problemstillinger. 1991, s. 617.

Eriksrud, Sven. *Kontraktsrettslige spørsmål ved overdragelse av virksomhet*. I: Tidsskrift for Forretningsjus. 1996.

Hagstrøm, Viggo. *Er formuerettens grunnbegreper foreldet?* I: Juristen nr. 1 2007

Annet:

Sensorveiledning profesjonsstudiets fellesdel våren 2003

